

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
EVANGELICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Bakalářská práce

Vliv domácího násilí na děti

Olga Romanová

Katedra sociální pedagogiky
Ing. Mgr. Jan Dočkal, CSc.
B7508 Sociální práce
Pastorační a sociální práce

Praha 2011

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci s názvem „Vliv domácího násilí na děti“ napsala samostatně a výhradně s použitím uvedených pramenů.
Souhlasím s tím, aby práce byla zveřejněna pro účely výzkumu a soukromého studia.

V Praze dne 15. 04. 2011

Olga Romanová

Bibliografická citace

Vliv domácího násilí: bakalářská práce / Olga Romanová; vedoucí práce: Jan Dočkal, -- Praha, 2010. -- 57 s.

Anotace

Práce se věnuje domácímu násilí a jeho vlivu na děti, které jsou násilí přítomny. Především se zabývá následky, které mohou mít děti, které rodinnému násilí přihlížejí a také jaké vlivy k tomu přispívají. V jednotlivých částech se věnuje tématu: domácí násilí, dále se zabývá rodinou a syndromem CAN, tedy syndromu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte. Na závěr popisuje děti jako svědky domácího násilí. V této kapitole se dozvíme, s jakými zátěžovými situacemi se můžeme setkat a jak se s nimi člověk vyrovnává. Dále se dovíme, jaké vlivy mohou ovlivnit vývoj dítěte.

Klíčová slova

Domácí násilí, následky, transgenerační přenos, deprivace, rodina, syndrom CAN, posttraumatická stresová porucha

Summary

The essay deals with domestic violence and its influence on the children who are present to the violence. Firstly, the effects which the children, who watch domestic violence, can have are considered and as well as the influences which contribute to that. In single parts it is written about: domestic violence, family and syndrome CAN or child abuse and neglect. Last of all, children as witnesses of domestic violence are described. In this chapter we can discover what stressful situations can be met and how to face them. We learn who can influence the child's development.

Keywords

Domestic violence, generation transmission, deprivation, family, Child Abuse and Neglect, Posttraumatic Stress Disorder

Poděkování

Děkuji svému vedoucímu bakalářské práce Ing. Mgr. Janu Dočkalovi, CSc. za poskytnutí rad a cenných připomínek. Také bych chtěla poděkovat svým rodičům, kteří mě podporovali nejen při psaní této práce, ale i při celém studiu. Velký dík patří i mému příteli za pomoc a trpělivost.

Obsah

Obsah	5
1. Úvod.....	7
2. Domácí násilí	9
2.1. Definice domácího násilí.....	10
2.2. Druhy domácího násilí	10
2.3. Fáze násilí.....	12
2.4. Specifické znaky domácího násilí	15
2.5. Mýty o domácím násilí.....	16
2.6. Možnosti vzniku domácího násilí.....	17
2.7. Charakteristika oběti a pachatele.....	18
3. Rodina	21
3.1. Funkce rodiny.....	21
3.2. Potřeby jedince pro zdravý vývoj.....	22
4. Syndrom CAN.....	23
4.1. Definice syndromu CAN.....	24
4.2. Dělení syndromu CAN	24
4.2.1. Týrání.....	25
4.2.2. Zneužívání	26
4.2.3. Zanedbávání.....	27
5. Děti jako svědci domácího násilí	29
5.1. Základní typy zátěžových situací	32
5.2. Psychická adaptace na zátěžové situace	34
5.3. Vliv prostředí.....	35
5.3.1. Sociální učení nápodobou	35
5.3.2. Psychická deprivace.....	40
5.3.3. Posttraumatická stresová porucha.....	43

5.3.4. Přebírání dospělé role	43
5.4. Následky u dětí	44
5.4.1. Kojenec a batole	46
5.4.2. Předškoláci	47
5.4.3. Malí školáci	48
5.4.4. Adolescenti	49
6. Závěr	50
Seznam literatury:	52
Přílohy	55

1. Úvod

Téma práce jsem si vybrala, když jsem na ulici zahlédla plakáty, které upozorňovaly na domácí násilí. Velmi mě zaujaly. A tak jsem si začala o tomto tématu shánět informace. Při pročítání knih jsem zjistila, že existuje velmi málo publikací, které se zabývají dětmi, jež domácí násilí pozorují z dálky. Děti, které nejsou přímou obětí, tedy takovými dětmi, na které nebylo užito fyzického násilí, i když trpí stejně jako by byly bity.

Z tohoto důvodu je má práce zacílená na domácí násilí a na dětské oběti, které nejsou přímo jeho terčem, ale jsou násilím zasaženy díky blízkosti jeho probíhání. Tyto oběti jsou nazývány svědky domácího násilí.

Cílem mé práce je poukázat na rizika probíhajícího násilí v domácnosti, ve které není dítěti ubližováno, ale kde dítě není chráněno před násilím páchaným na jeho blízkých. Chci tedy poukázat na následky, jaké mohou na dětech vzniknout, pokud se setkají s násilím v rodině. Rodiče jsou pro dítě těmi nejbližšími, a proto by děti neměly být přítomny násilí, které ubližuje milovanému člověku, člověkem kterého respektují. Rodina naplňuje svojí funkci tím, že učí své potomky poznávat potřeby druhých osob, učí je jak přistupovat k výchově, předává vzory jak budovat vztah, komunikovat s rodiči i příbuznými a jak řešit konflikty. Pokud dítě žije v rodině, která není zcela harmonická, dochází k předávání negativních vzorů chování. Tyto naučené vzory se předávají z generace na generaci a je zapotřebí, aby tento bludný kruh někdo zastavil.

Také se pokusím ukázat, že děti, které jsou „pouze“ svědky domácího násilí, mají závažné dlouhodobé následky - stejně jako děti, které jsou přímo týrány. A proto by neměly být přehlíženy orgány a mělo by se s nimi více pracovat.

K cíli mé práce docházím nejprve popisem „domácího násilí“ jako takového a ukazují jeho formy, fáze, specifika a mýty, které tuto problematiku doprovázejí. Při popisu tohoto jevu mluvím o obětech jako o ženách a o mužích jako agresorech, i když jsem si vědoma možností i jiných variant násilí. Využívám tohoto modelu z důvodu větší četnosti výskytu násilí na ženách jako obětech. V další kapitole píší o funkci rodiny, která když není naplněna, nevytváří zdravé prostředí pro vývoj potomka a nepřipravuje ho ke správnému životu. V domácnosti, kde probíhá rodinné

násilí a přihlíží mu nezletilé dítě, je na toto dítě pohlíženo jako na oběť trestného činu a je považováno za týrané, zneužívané a zanedbávané dítě. Z tohoto důvodu je má další kapitola nazvaná „Syndrom CAN“. Zde tento termín přibližuji a ukazuji jeho formy nepříznivých podmínek výchovného prostředí. V poslední kapitole se zabývám „dětmi jako svědky“. Zde chci v první řadě zdůraznit, že tyto děti se považují za týrané. Děti, které jsou svědky domácího násilí, prožívají traumatické zážitky. V další kapitole proto popisují zátěžové situace a jejich psychickou adaptaci. Následně popisují vliv prostředí při probíhajícím násilí, které na dítě podle mého názoru nejvíce působí a nejvíce ovlivňuje jeho chování. V závěru ukazuji následky u dětí, které mají zkušenosti s násilím a rozepisuji je do určitých věkových kategorií. Přibližuji tak možné způsoby chování těchto dětí, tedy to, jak se s daným problémem vyrovnávají.

V této práci využívám poznatků z načtené literatury a z odborných praxí, kterých jsem se mohla během studia účastnit. Většina z mých zkušeností pochází z praxe v zařízeních Městská část Praha 12, Úřad Městské části Praha 5 a Azylový dům pro matky s dětmi, Praha 10. Tyto praxe mi poskytly do mé bakalářské práce příběhy pomoci, kterých přiblížím popisované následky u dětí.

2. Domácí násilí

Podle prvního článku Listiny základních práv a svobod: „Lidé jsou svodní a rovní v důstojnosti i v právech. Základní práva a svobody jsou nezadatelná, nezczizitelná, nepromlčitelná a nezrušitelná.“¹ Tento dokument Česká republika ratifikovala při svém vzniku v roce 1993.

Jistě si umíme představit, že právě domácím násilím jsou tato práva člověku odpíráná. Již v prvních člancích Listiny základních práv Evropské unie se píše o právu na lidskou důstojnost, právu na život, na nedotknutelnost lidské osobnosti, a zákaz mučení a nelidského či ponižujícího zacházení.

Také články Všeobecné deklarace lidských práv, schválené OSN v roce 1948 popisují práva, na které máme všichni nárok. Například článek 3: „Každý má právo na život, svobodu a osobní bezpečnost.“ Článek 5 zní: „Nikdo nesmí být mučen nebo podrobován krutému, nelidskému ponižujícímu zacházení nebo trestu.“ A článek 12 nařizuje, že „nikdo nesmí být vystaven svévolnému zasahování do soukromého života, do rodiny, domova nebo korespondence, ani útokům na svou čest a pověst. Každý má právo na zákonnou ochranu proti takovým zásahům nebo útokům.“²

V České republice má třetina obyvatel zkušenost s domácím násilím, z toho nejčastější obětí jsou „ženy a děti“. Domácí násilí se podle lektorky Mgr. Zdeny Bednářové odehrává z 69 % za přítomnosti dětí. V některých publikacích jsou uváděna i vyšší čísla, například až 80 %. Ženy jsou obětmi v 92-98 % případů. Další ohroženou skupinou domácího násilí jsou „senioři“. Uvádí se, že 3-5 % lidí nad 65 let trpí domácím násilím.

Téměř neznámé je, kolik procent „zdravotně postižených lidí“ trpí násilím. Tito lidé jsou plně odkázáni na svého pachatele a nemají možnost se nějak bránit.

¹ *Listina základních práv a svobod* [online]

² *Všeobecné deklarace lidských práv* [online]

Poslední skupinou, která je obětí domácího násilí, jsou „muži“. Tato skupina je také latentní, ale uvádí se, že jsou oběťmi asi ve 2-5 % případech.³

2.1. Definice domácího násilí

Domácí násilí je ve více publikacích definováno různými způsoby a z různých hledisek. Tato různorodost je daná tím, že v naší společnosti nemáme ustálenou jednotnou definici v dané oblasti, která s domácím násilím pracuje.

Definice Americké psychologické asociace

Domácí násilí je definováno jako chronická situace, ve které jedna osoba kontroluje chování jiné osoby a zneužívá moc, která může mít za následek poškození nebo narušení psychického, sociálního, ekonomického, sexuálního nebo fyzického pocitu zdraví členů rodiny.

Definice podle občanského sdružení Bílého kruhu bezpečí

Domácí násilí je fyzické, psychické nebo sexuální násilí mezi blízkými osobami, ke kterému dochází opakovaně v jejich soukromí a tím skrytě mimo kontrolu veřejnosti. Intenzita násilných incidentů se stupňuje a vede ke ztrátě schopností tyto incidenty včas zastavit a efektivně vyřešit narušený vztah.

2.2. Druhy domácího násilí

Mezi druhy domácího násilí, které používá násilník na svou oběť, patří psychické, fyzické, sexuální násilí, emocionální, sociální a ekonomické.

Abychom si uměli představit, co se pod každým druhem násilí skrývá, tak si je zkusíme v krátkosti přiblížit.

Fyzické násilí, je nejčastějším typem. Toto násilí je nejvíce viditelné, neboť většinou zanechává stopy na oběti. „Jde o brutální bolestivé útoky, které sebou nesou riziko poškození zdraví, a v extrémních případech může tento druh násilí vyústit

³ Bednářová, Z. str. 3

v přímé ohrožení života.“⁴ Mezi klasické projevy patří facky, rány pěstí, kopance, škrcení, smýkání, tahání za vlasy, ohrožování zbraní.

Psychické násilí „souvisí s násilím fyzickým, nebo se může odehrávat samostatně. Zpravidla stojí na počátku rozvíjícího se řetězce násilí fyzického.“⁵ Psychické násilí může být v mnoha případech těžce diagnostikované a velké množství obětí si přítomnost násilí ani neuvědomuje. Mezi některé projevy patří: „nadávky, bezdůvodné obviňování, urážky s cílem zničit sebevědomí a rovnováhu obětí, nečekané kontroly, sledování, výhrůžky, ...“⁶

Emocionální násilí je násilí, které není konáno přímo na oběti, ale terčem jsou blízké osoby, zvířata nebo věci, ke kterým má oběť citový vztah. Útočník vyhrožuje oběti jejich ublížením, zabitím nebo zničením. „Velmi časté je využívání dětí jako prostředku nátlaku – vyhrožování jejich odejmutím nebo v horším případě jejich fyzickým napadením. Prostřednictvím utrpení dítěte je týrána oběť.“⁷ Jako prostředek k vyhrožování likvidací věcí si tyran vybere věc, ke které má oběť citový vztah a je pro ni nenahraditelná, jako jsou například fotografie, dárky od rodičů, zděděné předměty apod.

Sociální násilí je zaměřováno na sociální postavení a prostředí oběti. Tyran se snaží mít kontrolu nad tím, kam oběť chodí, s kým se stýká a snaží se ji co nejvíce izolovat od vnějšího prostředí, například tím, že ji zablokuje telefon, zakáže chodit ven z bytu, kontroluje její čas a sociální kontakty. Tím, že dosáhne izolace, zapříčiní to, že oběť nemá s kým konzultovat svou situaci, srovnat ji a „dochází u ní k deformaci vnímání reality. Normou se pak stává to, co žije, tedy dennodenní násilí. Tím se stává zranitelnější a pro agresora lépe ovladatelná“.⁸

Dalším druhem domácího násilí je **násilí ekonomické**. V tomto násilí chce útočník mít kontrolu nad všemi výdaji, které oběť má. Nenechává ji disponovat se společným účtem a vyžaduje podrobné údaje o tom, co se svěřenými penězi udělala.

⁴ *Informace o domácím násilí* [online]

⁵ Macková, K. str. 16

⁶ Hronová, M. *Tátové a mámy*, str. 10

⁷ Macková, K. str. 17

⁸ Macková, K. str. 17

Často nechce, aby oběť chodila do práce, ale dává ji velmi málo prostředků na jídlo, natož na ošacení.

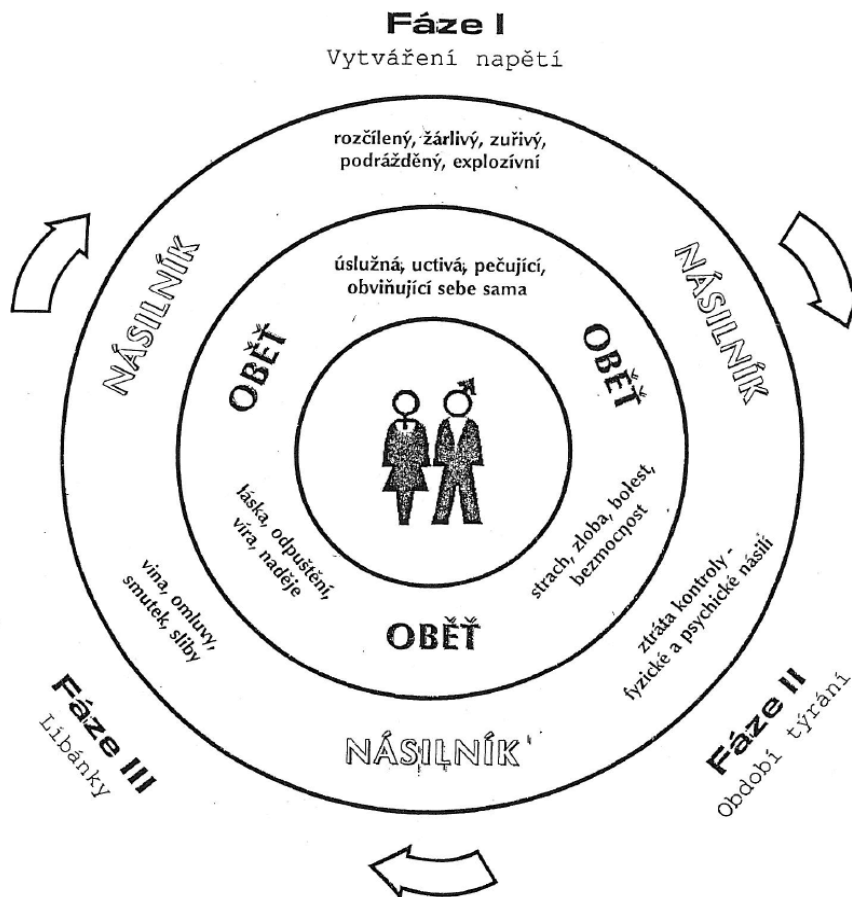
Sexuální násilí je druhem násilí, které se stejně jako psychické násilí velmi špatně odhaluje, protože se odehrává v soukromí domova, většinou bez svědků. V některých vyhocených případech se však může svědkem stát i dítě. „Za sexuální násilí považujeme znásilnění, vynucování si sexuálního styku, nebo sexuálních praktik proti vůli ženy, sexuální napadání ženy nebo erotických částí jejího těla, jednání se ženou pouze jako se sexuálním objektem apod.“⁹

2.3. Fáze násilí

Konkrétní průběh domácího násilí není možný zcela předpokládat. Nevíme, jaká osoba má větší sklony stát se agresorem, jestli chudší či bohatší. Nejsme schopni hned při počátku stoprocentně určit, jedná-li se o první náznaky domácího násilí. Avšak téměř s jistotou můžeme popsat, jak bude domácí násilí probíhat a gradovat. Můžeme také s určitostí říci, jak se násilník bude chovat po útoku, a jak před útokem. Těmto vysledovaným částem říkáme fáze násilí, které se v některých publikacích uvádějí jako „cykly“, „koloběh“ nebo „spirála násilí“.

⁹ Macková, K. str. 18

Fáze násilí¹⁰

Jak vidíme na obrázku, při násilí se objevují tři fáze, které na sebe navazují a s různými obměnami se opakují i několik let v cyklicky se opakujících etapách. První dvě fáze na začátku vztahu trvají delší dobu a po několika letech probíhání násilí se jejich doba trvání zkracuje. A naopak, poslední fáze „útoků“ je na počátku kratší, a na konci velmi dlouhá. To tedy znamená, že fáze „útoků“ přicházejí na začátku s větším rozestupem, tedy po delším časovém období a po několika letech se „útoky“ objevují častěji.

Celý tento cyklus je nastartován „upoutáváním partnera“. Tak jak tomu je u všech začínajících vztazích. Do tohoto období se zahrnuje seznámení, první rande a jiné. Muž ženu přesvědčuje o tom, že je jeho středobodem života. Klientky psychosociálního centra ACORS uvádějí, že toto období považují za nejkrásnější

¹⁰ Fáze domácího násilí, [online]

a nejtřastnější v jejich životě. Nikdy dříve nezažily od svých partnerů takovou náklonnost a laskavost. Budoucí agresor se snaží svou partnerku podvědomě dovést do stavu fascinace, pobláznění, a do stavu bezvýhradného přizpůsobení, snaží se upevnit moc, a tím vzniká asymetrie ve vztahu.

1. Fáze - vytváření napětí¹¹

Tato fáze je charakteristická tím, že násilník vyvolává hádky, žárlivé scény a hledá chyby, kterými se snaží oběť ponížit nejen v soukromí, ale i na veřejnosti. Oběť se snaží být „hodná“, dělat vše, jen aby se agresor nerozčílil a proto nevytváří příležitost, aby mohl být hrubý. Násilník si však svůj důvod vždy najde, jako například neuvařená teplá večeře, neutřené nádobí a jiné.

2. Fáze - týrání

V tomto období ztrácí nad sebou agresor kontrolu a dochází k propukání fyzického, psychického, sexuálního nebo jiného týrání, které jsem již výše popsala.

3. Fáze - líbáňky

Poslední fází je, kdy se agresor oběti omlouvá, snaží se být hodný, nosí domů dárky a ujišťuje ji, že se to víckrát nestane, protože ji miluje. Oběť má naději, že vše bude opět v pořádku, věří mu a odpouští.

Tyto fáze se opakují v průběhu doby a jejich frekvence se zkracuje. V pozdější době se také mění intenzita útoku, je silnější a trvá déle než následující fáze „líbánek“, která se naopak zkracuje.

¹¹ Hronová, M. Tátové a mámy, str. 11

2.4. Specifické znaky domácího násilí

Specifické znaky domácího násilí jsou pro nás velmi důležité. Domácí násilí je totiž možné zaměnit jen s hádkou nebo konfliktem mezi partnery. Tyto znaky nám s určitostí neřeknou, zda jde ve vztahu doopravdy o násilí, ale při bližším zkoumání nám pomohou rozlišit základní nuance.

- Blízké vztahy intimního charakteru

Domácí násilí probíhá mezi lidmi, kteří jsou v blízkém vztahu intimního charakteru, což znamená osoby v příbuzenském vztahu, nebo jinak blízké, jako druh a družka apod.

- Společné bydlení

Oba aktéři násilí mají obvykle společné bydlení, žijí společně v jednom domě či bytě a „oběť nemá možnost toto bydlení opustit“¹² z několika důvodů. Jeden z nich může být například špatná finanční situace oběti.

- Dlouhodobost

Pro domácí násilí je hlavní, že probíhá dlouhodobě. Většina žen upozorní na svou špatnou situaci v domácnosti až po 7 a více letech.

- Opakující se ataky

Ataky při domácím násilí se opakují a jsou rozděleny do fází, které jsem již přiblížila.

- Stupňující se agresivita

Na začátku rozvíjejícího se agresivního chování může dojít k malým útokům, kterých si oběť nemusí ani všimnout. Nejprve může začít pronásledování či sociální izolace, vyvolávající v oběti pocit chtění a lásky. Dále se mohou objevit facky. Na konci násilí „může být vysoce nebezpečný útok, který zanechá celoživotní stopy na oběti a může vést k ohrožení jejího zdraví.“¹³

¹² Macková, K. str. 12

¹³ Macková, K. str. 13

- Skrytost

Dalším znakem domácího násilí je skrytost. Odehrává se za zavřenými dveřmi domova, kam se oběť i agresor vrací.

- Obtížná postižitelnost a kontrolovatelnost

Jak jsem již zmínila, domácí násilí probíhá v soukromí za zavřenými dveřmi, a je tedy velmi složité ho prokázat. Stojí totiž proti sobě tvrzení proti tvrzení, „kdy dokazování leží na bedrech oběti, která často pod vlivem traumatu reaguje nepřiměřeně dané situaci.“¹⁴

- Asymetrie ve vztahu

Další specifikace je asymetrie, kdy má agresor bezvýhradnou moc a oběť bezmoc. Toto nadřazené postavení útočnick využívá k tomu, aby ho oběť poslouchala a bez diskuse dělala, co jí nakáže. Tuto nadřazenost je oběť nucená dodržovat, protože ví, že by jinak mohl následovat brutální a bolestivý trest.

- Pokračování násilí i po rozvodu

Zkušenosti s tímto jevem odhalují, že domácí násilí ne vždy končí odchodem od násilného partnera a následným rozvodem. Agresor chce velmi často svou oběť tyranizovat i poté. Jeho velkou zbraní je například to, že s ním musí oběť nadále udržovat kontakt, například z důvodu zajištění základních životních potřeb pro ni a jejich děti. Jeho velkou výhodou jsou většinou lepší finanční prostředky a více volného času, ve kterém může vymýšlet různé taktiky na rozdíl od oběti, která nemusí být dobře finančně zajištěna, musí chodit do práce a starat se o děti, zajistit nové bydlení, komunikovat s úřady a soudy.

2.5. Mýty o domácím násilí

Domácí násilí je doprovázeno řadou mýtů, které obětem stěžují se bránit. Tyto mýty často zlehčují danou problematiku a posouvají povinnost veřejnosti pomoci týraným osobám. Díky těmto mýtům mají oběti pocit, že si za svou situaci mohou samy a nedávají jim možnost se bránit.

¹⁴ Macková, K. str. 14

Častým mýtem u tématu domácího násilí je, že velká část populace považuje domácí násilí za privátní věc, kterou si má vyřešit každá rodina sama. Neměli bychom do toho zasahovat, přeci nevíme, jak to doopravdy je. Často slyšíme: „třeba si to zasloužila“ nebo „určitě ho vyprovokovala,“ což je jedna z příčin, proč bylo toto téma dlouhá léta tabuizováno.

Druhým mýtem, se kterým se ve společnosti setkáváme, je tvrzení, že násilí se vyskytuje jen v dysfunkčních rodinách. „Domácí násilí se objevuje v rodinách s různou socioekonomickou úrovní, mezi partnery různého věku i vyznání atd. Dojem, že se týká jen dysfunkčních rodin, může vzniknout tím, že lidé s vyššími příjmy, a tím i vyšším sociálním statusem, mají větší tendence výskyt násilí ve vlastní rodině utajovat z obav ze sociální exkluze.“¹⁵

Jiným mýtem je, že v hádce občas každému ujede ruka. Tento předsudek, že muž, který má hodně práce, stres a je frustrovaný, může svou ženu uhodit je irelevantní. Jak to, že se na veřejnosti takový muž umí ovládnout a v soukromí svého domova uhodí svou partnerku, která je slabší a nemůže se bránit? „I kdybychom se rozhodli chápat jednorázovou potyčku v domácím prostředí za pouhou chybu, závažnost celé věci to přesto nijak nesnižuje.“¹⁶

Dalším mýtem, který vnímají lidé ve společnosti jako možný fakt je, že oběti si samy vybírají partnery, kteří je týrají. Proto přeci nemůžeme říci, že by oběť chtěla být svým partnerem týrána, zneužívána, případně zavražděna.

Takovýchto mýtů ve společnosti koluje větší množství, ale pro představu nám tyto postačí.

2.6. Možnosti vzniku domácího násilí

V této podkapitole popisují faktory, které mohou ovlivnit to, že z mladého, hodného a milého „hocha“ se stane agresor, ubližující své blízké rodině. Bohužel není možné jednoduše říci, jaké faktory ovlivnili vznik agresivního chování u jedince. Je to dané tím, že vlivy, které negativně působí na člověka, jsou většinou

¹⁵ Macková, K. str. 27

¹⁶ Buskotte, A. str. 27

spojené. „Vždy se jedná o souhrn více vlivů, které k vzniku násilí v konkrétním případě vedly.“¹⁷

Mohli bychom mluvit o čtyřech základních oblastech, které vznik násilí ovlivňují.

První oblast, která může podpořit agresivní chování, je osobnostní charakteristika, jako zvýšená agresivita, závislost na návykových látkách a samozřejmě také psychické problémy nebo psychiatrické onemocnění.

Další faktor, který může negativně ovlivňovat vývoj dítěte, je rodinná výchova. Například identifikace s agresivním vzorem. Tento faktor se pokusíme více přiblížit v dalších kapitolách.

Dalšími vlivy, je „společnost“. Tato oblast je při našem vývoji velmi důležitá. Při výchově se učíme nápodobou a společnost nás učí: že to, co se děje doma za zavřenými dveřmi je soukromá záležitost, do které nemáme právo zasahovat. Nebo že muž má právo rozhodovat – je to hlava rodiny. A také toleruje a tabuizuje domácí násilí.

Poslední faktor podmiňující agresi, je sociální situace pachatele. Jsou to většinou stresující záležitosti, jako ztráta zaměstnání, onemocnění někoho z rodiny, finanční problémy.

2.7. Charakteristika oběti a pachatele

Přesnou charakteristiku pachatele ani oběti nelze s určitostí definovat. Nejsou totiž rozdíly ve výskytu mezi rodinami s vysokoškolským vzděláním a se vzděláním nižším. Případy násilí se vyskytují v rodinách nehledě na její „materiální zázemí, vzdělání, profesi a věku partnera a dokonce i na typ partnerského vztahu“.¹⁸ Tento fakt nám ilustrují čísla z Mezinárodního výzkumu násilí na ženách – Česká republika/2003.

¹⁷ Macková, K. str. 23

¹⁸ Popp, T. *Ženy - postavení ve společnosti, domácí násilí* [online]

Tabulka 1: věk partnera

	čísla v %	počet respondentek
18-24	9	105
25-29	33	224
30-34	33	215
35-39	28	183
40-44	31	186
45-49	26	163
50-54	21	198
55-59	21	97
60-64	11	70
65+	9	102

Zdroj: Pikálková, S. str. 98

Tabulka 2: vzdělání partnera

	čísla v %	počet respondentek
základní/nížší než základní	43	51
střední bez maturity	32	574
střední s maturitou	21	587
VŠ/VOŠ	19	360

Zdroj: Pikálková, S. str. 98

Tabulka 3: Vztah k Bohu partnera

	čísla v %	počet respondentek
věří v Boha	18	252
věří v životní styl/osud	15	417
neví, co si myslet	34	151
Ateista	30	682

Zdroj: Pikálková, S. str. 98

Jedním ze společných znaků, které mají pachatelé společné je, že by o nich nikdo z jejich okolí neřekl, že by mohli být hrubí na svou partnerku. Jejich chování ve společnosti je velmi přátelské, milé a jejich přítomnost je často okolím vyhledávána.

Oběť trpí malou sebedůvěrou a sebeúctou, díky svému partnerovi, který ji často uráží, kritizuje a zesměšňuje. Také cítí odpovědnost za násilí, trpí pocity viny a za násilí se stydí. Snaží se sama situaci zvládnout, přizpůsobit se a udělat vše pro to, aby k dalšímu násilí nedošlo. Tento postoj zaujímá také díky víře v mýty o domácím násilí, že ona sama násilí vyprovokovává a že ona sama dělá něco špatně.¹⁹

¹⁹ *Znaky, že děti mají problémy* [online]

3. Rodina

3.1. Funkce rodiny

„Rodina je důležitá sociální skupina, která plní celou řadu biologických, ekonomických, sociálních i psychologických funkcí.“²⁰ Je to skupina osob, které jsou spojeny manželstvím nebo příbuzenskými či jinými obdobnými vztahy. Biologická funkce se naplňuje například reprodukcí. Sociální funkci rodina naplňuje tím, že tvoří společenství, které usnadňuje péči a výchovu dětí. Rodina je místem, kde se dítě setká s prvním modelem společnosti, kde je možno získat základní zkušenosti, které může v tomto „malém světě“ pozorovat a posuzovat. Dítě si vytváří vlastní obraz světa podle toho, jak mu ho rodiče předkládají. Další funkci, kterou by rodina měla naplňovat, je funkce ekonomická nebo jinak řečeno materiální. V neposlední řadě má rodina za úkol naplnit funkci emocionální neboli psychologickou, což je spojené s pocitem bezpečí, solidarity a lásky.

Každá rodina má svůj vlastní hodnotový systém, kterým ovlivňuje osobní vývoj jedince, který v ní vyrůstá a také ovlivňuje postoj k dalším sociálním skupinám. V rodině si dítě osvojuje základní vzorce chování, návyky dovednosti a strategie, které jsou rozhodující pro jeho další interpersonální vztahy. Také každý člen v rodině dostane nebo spíše splňuje roli, která je charakteristická nejen svým chováním, ale také komunikací. Další funkci, kterou má rodina splňovat je naplňování potřeb dítěte a zprostředkovávat zkušenosti, které nikde jinde nezíská.²¹

V případě, kdy některé potřeby členů rodiny, zůstanou nenaplněny, se stává tato skupina, zdrojem zátěže. „Pokud je v takovéto rodině dítě, jehož osobnost se teprve rozvíjí, mohou mu v důsledku narušení rodinných funkcí určité významné zkušenosti chybět nebo jeho další vývoj může být deformován různými negativními vlivy.“²² Rodina, která neplní základní požadavky a úkoly dané společenskými normami, je považovaná za dysfunkční rodinu. Může to být dané selháním jednoho nebo více členů rodiny, jež se projevuje v neuspokojování některých nebo všech rodinných funkcí.

²⁰ Vágnerová, M. str. 589

²¹ Vágnerová, M. str. 589

²² Vágnerová, M. str. 321

3.2. Potřeby jedince pro zdravý vývoj

Člověk pro zdravý vývoj potřebuje nejen naplnění základních biologických a sociálních potřeb, ale také naplnění základních psychických potřeb. Tyto potřeby musí být uspokojeny již od počátku, aby se mohlo dítě vyvíjet v osobnost psychicky zdravou. Jak uvádí kniha *Syndrom CAN a způsob péče o rodinný systém*, základní psychické potřeby se dělí do pěti skupin:

Potřeba stimulace

Potřeba stimulace je důležitá pro centrální nervovou soustavu, která musí být podněcována, aby mohla naplno pracovat. Tuto potřebu naplníme zásobením dítěte podněty v určitém množství, kvalitě a proměnlivosti. „Prakticky to znamená, že bychom neměli čekat, až dítě zahájí nějakou aktivitu, ale přiměřeně ho k ní stimulovat.“²³

Potřeba smysluplného světa

Tato potřeba dává smysluplnost podnětům, které by jinak byly chaotické a nezpracovatelné. Z praktického hlediska je tato potřeba naplňována denními rituály, opakujícími se hry, výzdobou domova. Také smysluplnost světa je pro dítě dávana, tehdy když mu jsou objasňovány otázky typu „Co je to?“ či „Proč?“

Potřeba životní jistoty

Základní potřeba životní jistoty u dítěte, která není naplněná, se projevuje například ztrátou zájmu o vlastní aktivity díky tomu, že se snaží stabilizovat svou životní jistotu, tedy překonat úzkost a nejistotu. Tato potřeba „je podmínkou pro žádoucí vnitřní jednotu osobnosti“²⁴ a je naplňována v citových a sociálních vztazích.

Potřeba pozitivní identity

Zdravým naplněním této potřeby se rozvíjí sebevědomí dítěte, osvojení společenských rolí a hodnot. Potřeba pozitivní identity (formování vlastního Já) je naplňována ve vztahu k pečující osobě, tedy matce.

²³ Bechyňová, V. str. 88

²⁴ Bechyňová, V. str. 89

Potřeba otevřené budoucnosti

Díky této potřebě je možné, aby se dítě těšilo, plánovalo budoucnost a o něco se snažilo, tedy umožňuje žít v čase. Dítě se zajímá o posloupnost času, prohlíží si fotografie, hledá podobu ve svých rodičích a tak dále.

4. Syndrom CAN

Syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte se překládá jako Child Abuse and Neglect. Používá se pouze zkratka tohoto výrazu syndrom CAN. V praxi se u nás také někdy využívá termín „syndrom týraného dítěte“.

V dřívějších dobách se lidé téměř nezabývali právy lidí, natož právy dětí a proto se názor na zneužívání a týrání dětí moc nevyvíjel. Touto problematikou se odborníci, jako pediatři, psychologové a sociální pracovníci zabývali velmi zřídka.

Až v letech 1924 Společnost národů přijala Deklaraci práv dětí, kde se poprvé popisuje, že dítě pro svojí duševní a tělesnou nezralost potřebuje péči a právní ochranu před narozením i po něm. Také bylo v tomto dokumentu určeno dítěti právo na materiální, morální a duševní rozvoj. Dále bylo stanoveno, že pokud je dítě nemocné, hladové a podobně, má právo na zvláštní a přednostní pomoc. Další listinou zásad, která měla za cíl, aby děti prožily šťastné dětství a užívaly právo a svobodu, byla Deklarace práv dítěte, přijatá valným shromážděním OSN roku 1959. Tato charta byla předchůdkyní modernější Úmluvy o právech dítěte, které vycházejí z Charty Spojených národů.²⁵

Úmluva o právech dítěte z roku 1989 vyzdvihuje nutnost vždy prosazovat zájem dětí a respektovat jejich základní práva. Také poprvé definuje dítě, jako každou lidskou bytost mladší osmnácti let. Dále dává dítěti právo na jméno, státní příslušnost, znát své rodiče a právo na jejich péči. Česká republika ji ratifikovala při svém vzniku roku 1993 (Česká a Slovenská Federativní republika ji ratifikovala již roku 1990).

²⁵ Vaničková, E. *Deklarace práv dítěte*. [online]

4.1. Definice syndromu CAN

Syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte je definován „jako poškození tělesného, duševního i společenského stavu a vývoje dítěte, které vznikne v důsledku jakéhokoli nenáhodného jednání rodičů nebo jiné dospělé osoby, jež je v dané společnosti hodnoceno jako nepřijatelné.“²⁶ Další možností, jak lze definovat tento syndrom je: „Syndrom CAN je poškození fyzického, psychického nebo sociálního stavu a vývoje dítěte, které vzniká v důsledku jakéhokoli nenáhodného jednání rodičů nebo jiné dospělé osoby a které je v dané společnosti a kultuře hodnoceno jako nepřijatelné.“²⁷

Tento pojem přiřazujeme dětem, mající příznaky týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte. Tyto znaky jsou způsobeny následkem aktivního ubližování nebo nedostatečné péče.²⁸

Ohrožující faktory, které negativně ovlivňují psychický vývoj dítěte, můžeme rozdělit do dvou skupin. Jak uvádí Věra Bechyňová v *knize Syndrom CAN a způsob péče o rodinný systém*: jednou skupinou jsou rizika organického poškození, které mohou působit na plod nebo novorozence a mohou být způsobeny dědičností, infekcí, perinatální hypoxií, mechanickým poškozením, úrazem aj. Druhou skupinou se myslí nepříznivé podmínky výchovného prostředí. Tato skupina je stejně závažná jako první a může mít stejně závažné následky. Ve vývoji dítěte se tyto dvě skupiny rizik navzájem prolínají a kombinují.²⁹

4.2. Dělení syndromu CAN

Nyní si popíšeme druhou skupinu rizik působící negativně na vývoj dítěte, která se rozděluje do tří forem. První formou je týrání, další zneužívání a poslední zanedbávání. Tyto jednotlivé formy se velmi často vyskytují společně a přechody mezi nimi jsou plynulé.

²⁶ Vágnerová, M. str. 593

²⁷ Bechyňová, V. str. 9

²⁸ Hubáčková, J. *Syndrom CAN-charakteristika*. [online]

²⁹ Bechyňová, V. str. 9

4.2.1. Týrání

Týrání má několik forem, které jsou více či méně obvyklé. Dělí se na šest dalších podskupin. První je **tělesné týrání**. Tato podskupina sebou nese dilema. Snažíme-li se dítě vychovávat a někdy mu dáme pohlavek, jde již o týrání či nikoli? Samotné děti i rodiče, kteří měli doma v dětství tvrdší výchovu, kvalifikují svůj trest za oprávněný a adekvátní ač byl proveden například páskem. Z historického hlediska je užívání násilí považováno za normální.

Z výzkumů vyplývá, že až 10 % ošetřených dětí na pohotovosti mají svoje zranění z důvodu tělesného týrání. Alarmujícím by pro lékaře mělo být zjištění, že popisovaná nehoda, díky které se zranění přihodilo, neodpovídá vážnosti poranění, „dále neurčitost popisu úrazu nebo změny popisu (které se vyskytují až u 90 % případů týrání, ale téměř nikdy v případě náhodného úrazu)“³⁰.

Druhým typem je **psychické týrání**, které je také dále rozdělené na pět skupin. Psychické týrání je obtížně zachytitelné avšak, může být stejně závažné nebo i závažnější než následky fyzického týrání.

Následující rozdělení psychického týrání je uvedeno v knize „*Syndrom CAN a způsob péče o rodinný systém*“. Názvy pěti podskupin jsou bohužel podle mého názoru trochu zavádějící. Avšak pro ilustraci, jak může být dítě psychiky týráno, postačí. Prvním typem psychického týrání je „pohrdání“, kam se zařazuje posměch, hrubé nadávky, ponižování, ... „Terorizování“ se projevuje hrozbou ublížení na těle nebo zabitím. Také se sem zařazuje přihlížení rodinnému násilí. Izolace je další typ, kterým je oběti zabráněno kontaktu s okolím a to například tím, že je uzavírána na delší dobu především do tmavé místnosti, jako je sklep či záchod. Korumpování je nabádání k asociálnímu chování, užívání drog a alkoholu a poslední typem psychického týrání je odpírání emoční podpory, které vzniká odmítnutím dítěte a psychickou nedostupností.³¹

³⁰ Bechyňová, V. str. 13

³¹ Bechyňová, V. str. 15

Třetí podskupinou týrání je kombinace psychického i tělesného týrání, které je velmi těžko rozpoznatelné, čímž je **Münchhausenův syndrom** neboli syndrom barona Prášila. Jde o to, že matka velmi často vodí své dítě k lékaři, nechá ho podstupovat zbytečné, nepříjemné a někdy i bolestivé lékařské zákroky. Při léčbě mu dává jiné dávky léků, než mu lékař předepsal. Takováto matka podává svému dítěti „různé léky, nadměrné množství soli, chemické prostředky užívané v domácnosti nebo například infikuje nebo rozdírá drobná poranění dítěte při jejich „ošetření“.³²

Poškozování je typ týrání, které se neodehrává v rodinném kruhu, ale například při necitlivém vedení výslechu na policii, nebo zbytečného a traumatizujícího lékařského vyšetření. Tento jev vede k sekundární viktimizaci (druhotnému poškozování).

Organizované týrání je týrání, které bychom také mohli nazvat rituálním. Toto týrání je prováděno skupinově, jako jsou hromadné sebevraždy, ale také odmítání lékařské pomoci (transfúze krve).

Posledním popisovaným typem týrání, je týrání prováděné mezi vrstevníky, tedy **šikana**. Tento druh je nejen ohrožující pro oběť, ale i pro pachatele a může tím být ovlivněn jejich osobnostní vývoj.

4.2.2. Zneužívání

Zneužívání je, když je dítě využíváno pro uspokojení vlastních potřeb. Sem se zařazuje sexuální zneužívání, zneužívání nezletilých dětí k práci a také psychické a emoční zneužívání.

Zneužívání k práci nezletilých dětí existuje odedávna. Nejzávažnější situace pro děti nastala při průmyslové revoluci, kdy začali vykořisťovat děti pro mnohahodinové práce v dolech, továrnách, zemědělství a jinde. Tato situace se řešila v jednotlivých státech samostatně, kdy státy vydávali zákony na ochranu dětí. Nejprve byla zákonem zakázána práce pro děti v dolech, později práce nad časový limit a nakonec do určité věkové hranice vůbec.

³² Bechyňová, V. str. 16

Dalším typem zneužívání je **sexuální zneužívání**, které bylo dlouhou dobu podceňováno. Až v 70. letech minulého století se začalo s tímto problémem více pracovat.

Tato problematika je velmi spjatá s kulturou dané společnosti. I v dnešní době se na některých místech světa setkáme s tolerováním a podporováním sexuálních aktivit s dětmi stejně, jak tomu bylo v Evropě ve středověku.

Sexuální zneužívání se vymezuje jako „nepatřičné vystavení dítěte sexuálního kontaktu, nebo aktivitě – ať už formou dotykovou nebo bezdotykovou“³³. Dalším možným formulováním tohoto problému je: „Jakýkoli druh sexuálního kontaktu, který je špatný, nepříjemný či vynucený“³⁴.

V dnešní době je sexuální zneužívání často diskutované téma a věnuje se mu mimořádná pozornost. Přesto, jak Dana Krejčířová uvádí v publikaci „Syndrom CAN a způsob péče o rodinný systém“ je zachycení případů velmi malé, bývá zveřejněna jen 1/3 až 1/5 všech případů.

Zneužívání psychické a emoční se často objevuje u rodin, které se rozvádějí, ale nejen u nich. Například jeden z rodičů dítětem manipuluje proti druhému nebo se ho snaží podplácet. Také se stává, že se jeden snaží ponižovat druhého, aby si získal dítě na svou stranu.

4.2.3. Zanedbávání

Zanedbávání je klasifikované jako „*vážné opomíjení rodičovské péče nezbytné pro tělesný a duševní vývoj dítěte*“³⁵. Často je dělen na zanedbání tělesné, zdravotní, výukové či kulturní a emoční.

Tělesné zanedbávání je, když dítě má nedostatek výživy, ošacení, přístřeší, hygieny a ochrany, ale také sem spadá nedostatečná léčba, vystavování dítěte stresovým situacím nebo nebezpečí doma i mimo domov.

³³ Bechyňová, V. str. 20

³⁴ Bechyňová, V. str. 21

³⁵ Bechyňová, V. str. 24

Emočnímu nebo také citové zanedbávání. Toto zanedbání je definované, jako neuspokojování emočních potřeb dítěte, tedy dlouhodobá nepřítomnost lásky a vřelého intenzivního vztahu. Emoční zanedbávání se často objevuje u dětí vyrůstajících v ústavních zařízeních. S tímto problémem se, ale můžeme setkat i u dětí, které vyrůstají v „dobrých“ rodinách, tedy v rodinách, které na první pohled vypadají spolehlivě a harmonicky. Tyto rodiny jsou výborné pro dítě, co se týká materiálního zázemí, ale potřebu lásky mu neumí zcela naplnit. Tato situace může nastat například pro vlastní nezralost rodičů, osobní problémy, psychické onemocnění nebo nedostatkem volného času kvůli velké zaměstnanosti v práci.

5. Děti jako svědci domácího násilí

V předchozí kapitole jsou popisovány jednotlivé formy, jak může být dítěti ubližováno. Nyní si shrneme, jakou formou násilí může dítě, které je svědkem domácího násilí ve své rodině, trpět.

Světová zdravotnická organizace (WHO) se snaží prosadit názor, že děti-svědci domácího násilí jsou sami oběťmi psychického týrání³⁶. Tento názor je podporován i v usnesení Evropského parlamentu ze dne 16. 1. 2008 o strategii EU o právech dítěte (2007/2093 INI): kde žádá členské státy, aby na děti, které byly svědky domácího násilí, pohlížely jako na oběti trestného činu. K tomuto názoru se přidalo Ministerstvo zdravotnictví ČR a vydalo Věstník v květnu/2008 o tom, že „děti v roli svědků domácího násilí se považují za týrané, zneužívané a zanedbávané“.³⁷

Nebezpečí domácího násilí pro vývoj dítěte není jen v případě, že by dítě bylo přímo týráno, ale i jeho nepřímá účast je ohrožující. Dítě může být nepřímo týrané například tím, že je využíváno k psychickému týrání a vydírání nebo tím, že je přítomno fyzickému napadení druhé osoby, kterou má rádo. „Emocionální následky přímé i nepřímé viktimizace jsou shodné.“³⁸

Děti přihlížející rodinnému násilí se vyskytují ve společnosti v nemalém množství. Při mezinárodním výzkumu násilí na ženách – České republiky/2003 se ptali respondentek: „Stalo se někdy, že Vaše děti byly svědky násilí ze strany Vašeho partnera?“ Na tuto otázku odpovědělo 42 % dotazovaných, které mají zkušenost s agresí ze strany partnera, souhlasně. Také ve Věstníku vlády pro orgány krajů a orgány obcí ze dne 3. září 2008 č. 1139 uvádějí, že „jsou děti přítomni ze 2/3 domácímu násilí v roli svědků“³⁹.

³⁶ Tomešová, M. str. 172

³⁷ *Věstník ministerstva zdravotnictví* [online] Str. 39

³⁸ Čírtková, L. *Domácí násilí*, [online]

³⁹ *Věstník vlády pro orgány krajů a orgány obcí* [online] Str. 92

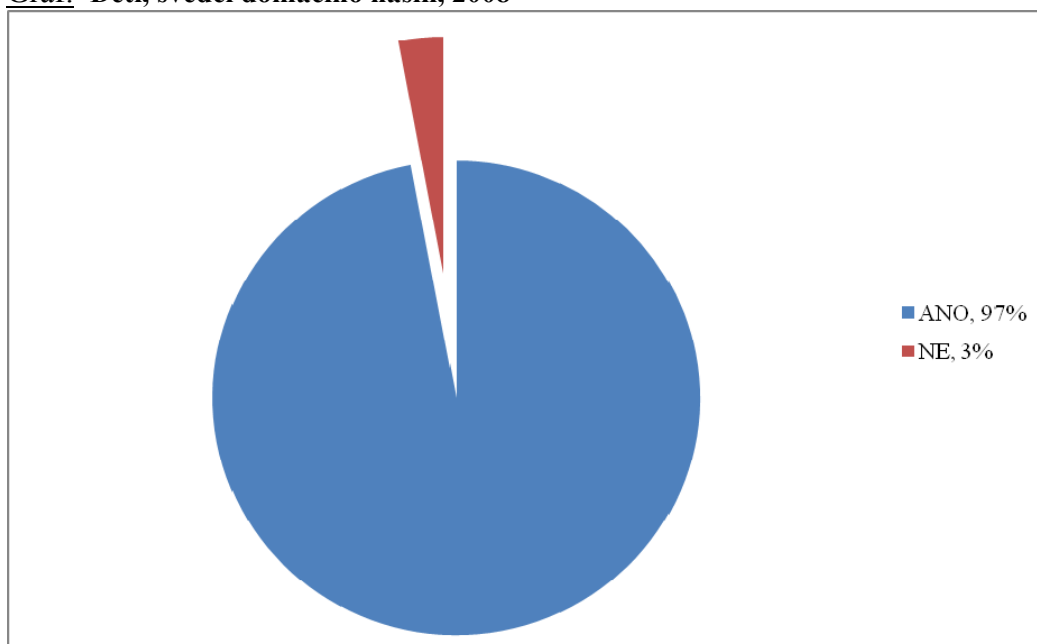
Tabulka 4: Stalo se někdy, že Vaše děti byly svědky násilí ze strany Vašeho partnera?

	abs.	% z těch, co zažily násilí
Ano/Myslím, že ano	303	42,3
Ne/Myslím, že ne	176	24,5
Nemám děti/V té době se mnou žádné děti nežily	202	28,2
Neví	12	1,7
Neodpověděla	24	3,3
Celkem žen, které zažily násilí	717,00	100
Celkem žen	1 980	

Zdroj: Pikálková, S. str. 61

Další čísla, i když nejsou shodná s předešlými, ilustrují četnost výskytu násilí před dětmi. Následující čísla zveřejnilo občanské sdružení Rosa, které uvádějí: „Ve vztazích našich klientek v roce 2008 žilo 252 dětí. Z nich 245 dětí tedy 97 % bylo svědky domácího násilí namířeno na jejich matky“.

Graf: Děti, svědci domácího násilí, 2008

Zdroj: Vavroňová, M. str. 18

Dítě, které je přítomno ponižování, nadávání, bití matky nebo pouze útok slyší nebo vidí jeho následky (podezřelý nepořádek v pokoji, modřiny a jiné rány na těle matky, negativní nálada mezi rodiči) je ohroženo týráním. Dítě, které je svědkem násilí, je zařazováno do skupiny „psychického týrání“. V kapitole „dělení syndromu CAN“ jsem rozepsala jeho podskupiny, kde je terorizování popsáno: Pro terorizování je klasické, že násilník hrozí oběti tělesným ublížením nebo zabitím. Řadí se sem i přihlížení rodinnému násilí.

Také je možnost dítě-svědka zařadit do skupiny „tělesného zanedbávání“. Tato forma zanedbání je popsána jako nedostatek výživy, ošacení, přístřeší, hygieny, ochrany, nedostatečná léčba a vystavení stresovým situacím nebo nebezpečí v rodině i mimo domov. V případě, že v rodině probíhá domácí násilí, nemůže takové prostředí zajistit dítěti jistotu a bezpečí. Jistě si umíme představit, že v rodině kde probíhá násilí, je dítě vystaveno stresu nejen z důvodu, že se bojí samo o sebe, ale i o matku, které nemůže pomoci. V některých zaznamenaných případech se ale děti snaží pomoci své matce buď přímo při útoku, tím že se postaví před násilníka (čímž je ohrožené fyzickému napadení), nebo po útoku. Po útoku například dítě matku objímá a utěšuje ji nebo se snaží uklidit nepořádek vzniklý incidentem.

Další možností jak může být dítěti ubližováno je zanedbání emocionální. Toto zanedbání nemusí vždy při domácím násilí nastat. Je to ovlivněno typem násilí, které v rodině probíhá. Matka, která je bita, za každou maličkost, kterou udělala či neudělala je ponižována, využívána a stresována, nemusí mít čas a energii se dostatečně věnovat svému potomkovi, poskytovat mu emocionální jistotu a zajišťovat mu základní psychické potřeby tak, jak by jeho zdravý vývoj vyžadoval.

V takovém případě nejsou zcela naplněny potřeby dítěte a tím se rodinné prostředí stává nefunkční a vzniká v něm zdroj frustrace, stresu a deprivace pro vyvíjející se dítě. „Pokud je v takovéto rodině dítě, jehož osobnost se teprve rozvíjí, mohou mu v důsledku narušení rodinných funkcí určité významné zkušenosti chybět nebo jeho další vývoj může být deformován různými negativními vlivy.“⁴⁰

⁴⁰ Vágnerová, M. str. 321

5.1. Základní typy zátěžových situací

Se zátěžovými situacemi se v životě běžně setkáváme. Pokud ale trvají dlouhou dobu a kumulují se, mohou vést k vlivům, které negativně ovlivní vývoj osobnosti člověka a jsou zdrojem psychických potíží.

Zátěžové situace jsou pro člověka do určité míry užitečné pro stimulování aktivity jedince a jeho rozvoj. Nemůžeme bohužel přesně říci, které jsou pro dítě dobré a které nikoli. Je to dané tím, že každý jedinec vnímá zátěžové situace jinak. „Je běžně známé, že co je pro jednoho člověka nepřekonatelným problémem, nemusí pro jiného znamenat nic zvláštního.“⁴¹

Konflikt

Intrapsychický konflikt můžeme popsat jako každodenní potíže, se kterými se člověk setkává. Tento typ zátěže se také může stát patologickým v případě dlouhého trvání a jestliže jej nemá možnost člověk řešit. Konflikt může nastat, pokud se střetnou dvě neslučitelné tendence, jako je například povinnost a uspokojení.

Frustrace

„Frustrací označujeme situaci, kdy je člověku znemožněno uspokojit nějakou, subjektivně důležitou potřebu, ačkoli si myslel, že uspokojena bude.“⁴² Neboli je to ztráta naděje, o naplnění potřeby. Často člověk frustraci eliminuje tím, že schválně neočekává například kladný výsledek a tak nemůže být zklamán. Tedy frustrace jako zátěžová situace může být do určité míry žádoucí a podporující člověka v hledání jiných řešeních a pomáhat v rozvoji schopností jedince.

Stres

Termín stres se používá pro označení nejen zátěžové situace, ale také pro označení stavu individua. „Z psychologického hlediska lze stres chápat jako stav nadměrného zatížení či ohrožení.“⁴³ Znaky stresových situací se rozdělují do pěti skupin: Neovlivnitelnost situace – situaci vnímáme jako stresovou pokud jsme neschopni situaci ovlivnit, pokud průběh situace budeme schopni nějak změnit, zmírní se vnímání stresové zátěže. Nepředvídatelnost vzniku zátěžové situace – tento

⁴¹ Vágnerová, M. str. 31

⁴² Vágnerová, M. str. 31

⁴³ Vágnerová, M. str. 33

typ stresu je vyvolán, tím že nemůžeme předvídat události a řádně se na ně připravit. Subjektivně nepřiměřené, nadměrné nároky – požadavek nějaké situace na člověka může být velmi vysoký a dosahovat až na hranici únosnosti. Životní změna, která vyžaduje značné přizpůsobení – „omezuje dosavadní zvyklosti a znehodnocuje dosud funkční strategie chování“⁴⁴. Poslední skupinou stresových situací je: subjektivně neřešitelné vnitřní konflikty – Stres je vyvolán střetem potřeby uspokojení a morálním tlakem.

Dítě, které je vystaveno stresu je „plačtivé, agresivní, má výbuchy vzteku, je podrážděné, mívá problémy se spánkem a jídlem, má strach z opuštění, nemocnice, jít spát, jít na návštěvu, lže, krade je plaché, stydlivé, atd.“⁴⁵ Stres má také za následek například bolesti hlavy, břicha, žaludku, náladovost jako je bezdůvodný pláč nebo hysterický smích, také zvýšená nemocnost, úrazovost, užívání drog, alkoholu a léků obzvláště pokud jsou stále vystavováni stresorům, například pokud děti bydlí stále s násilníkem nebo jsou soudem ke styku s otcem nuceni. „Děti si opakovaně vybavují útok, celý zážitek se jim ve flashbacích vrací: prožívají tak opakovaně stavy úzkosti. Trpí posttraumatickými stresovými poruchami.“⁴⁶

Z lékařského hlediska má stres vliv na „poruchy regulace endokrinní a imunitní a významnou měrou také působí na neurobiologické procesy spojené s utvářením paměti spojené se stresujícími zážitky“⁴⁷ Stres, který vzniká v kritických životních situacích, vytváří v těle negativní hormon kortizol, při jehož chronickém zvýšení dochází k ovlivňování struktury CNS. Znamená to tedy, že stres způsobuje atypické ukládání a blokuje zapisování paměti v daných strukturách CNS, jako je hippocampus (kde je centrum emocí, učení a paměti), amygdala (centrum pro dlouhodobou paměť). Pokud je nervový systém nedostatečně stimulován, tedy pokud je „zablokovan stresem“, dochází k atrofii (zmenšení objemu). Tyto negativní změny ovlivňují nejen paměť, emoce a učení, ale také působí na hypotalamo-hypofyzární osu a s ní spojený růst, tvorbu hormonů, na kterých je závislá funkce periferních endokrinních orgánů jako jsou vaječníky, varlata, nadledviny a jiné.

⁴⁴ Vágnerová, M. str. 34

⁴⁵ Bechyňová, V. str. 69

⁴⁶ Hronová, M. str. 20

⁴⁷ Bob, P. str. 24

Deprivace

Deprivace patří mezi nejzávažnější zátěžové situace. Význam jejího vlivu závislí na věku jedince a samozřejmě také na době trvání. Dítě v raném věku je citlivější, a proto je více ohrožen jeho vývoj. „Dlouhotrvající deprivace může vést k narušení psychického vývoje, k nerovnoměrnému rozvoji některých složek osobnosti či ke vzniku některých specifických psychických odchylek.“⁴⁸

5.2. Psychická adaptace na zátěžové situace

Zátěžové situace se každý jedinec snaží snižovat a to z důvodu „uchování psychické pohody a rovnováhy“⁴⁹. Adaptační mechanismy, které člověk používá, vycházejí z minulých zkušeností. Pokud měly alespoň malý kladný ohlas, reakce se zafixují a stále se využívají. Výběr obranného mechanismu jedincem je ovlivněn například temperamentem, inteligencí a také sociokulturní zkušeností.

Adaptace na zátěžové situace vycházejí ze dvou mechanismů: útok a únik.

Útok

Útok je aktivní mechanismus, při kterém se jedinec snaží s ohrožující situací bojovat. Agrese může být namířená přímo na zdroj zátěže, nebo na jinou osobu či na sebe. Útok může být aktivní, tedy fyzické napadení, nebo může mít suicidální tendence, ale také může být pouze slovního typu (například se může sebeobviňovat).

Únikové obranné reakce

Další obranou je úniková reakce, se kterou řeší situace „změnou postoje k takové situaci, hledáním podpory, nebo rezignací na uspokojení“⁵⁰. Můžeme rozlišovat několik typů úniku: Popření – je reakce, při které člověk popírá ohrožující skutečnosti. Toto popření může být až patologické, díky tomu, že člověk musí změnit chování podle jeho představy. Potlačení a vytěsnění – odehrává se v oblasti vědomí, kde se snaží potlačit nějaké pohnutky, pocity a myšlenky. Tyto vytlačené obsahy ovlivňují jedince i nadále, ale již nevyvolávají ohrožující pocity. Fantazie – je obranný mechanismus, který nahrazuje nepříjemné zážitky nereálnými představami.

⁴⁸ Vágnerová, M. str. 36

⁴⁹ Vágnerová, M. str. 37

⁵⁰ Vágnerová, M. str. 38

Racionalizace – je způsob, kterým si člověk logicky odůvodní zátěžovou situaci, která nastala, jeho zdůvodnění však není zcela pravdivé, ale je přijatelnější.

Únikové obranné reakce mohou také spočívat ve změně chování. Například: Regrese – je změna, která spočívá v úniku do nižších vývojových úrovní. Spočívá v tom, že člověk se více upne na autoritativní osobu, vyžaduje od ní péči a je na ní závislý. „Regrese může přinést aktuální úlevu a pomoc k dočasnému vyrovnání se situací.“⁵¹ Identifikace – je chování, které pomáhá jedinci posílit vlastní sebehodnocení, snižuje nejistotu a méněcennost. Člověk se ztotožňuje s osobou, kterou může obdivovat. Substituce – je nahrazení jednoho uspokojení jiným, ale snadněji získatelným. Tedy člověk si najde jednodušeji dosažitelný cíl proto, aby dosáhl uspokojení s větší pravděpodobností. Rezignace – je postoj, většinou po dlouhodobém traumatickém zážitku, kdy se člověk uspokojení svých potřeb vzdává z důvodu nedosažitelnosti. Tento postoj pomáhá jedinci tak, že nic neočekává, a nemůže se tudíž sklamat. Toto chování se vyznačuje bezmocí, pasivitou, apatií a odmítáním řešení situace.

5.3. Vliv prostředí

Domácí násilí sebou nese několik vlivů, které ovlivní raný vývoj dítěte a jeho následný život. Nyní si vyjmenujeme několik z nich.

5.3.1. Sociální učení nápodobou

Sociální učení nápodobou nebo-li transgenerační přenos. Tento vliv je definován jako „proces, následkem kterého se vědomě nebo neúmyslně přenášejí vzorce chování do další generace“⁵². Tímto přenosem se děti učí od rodičů jak kladné tak i záporné vzorce chování. Dítě se identifikuje s vychovatelem na základě citového vztahu a snaží se ho napodobovat.

Při domácím násilí se dítě často setkává s jedním rodičem násilným a s druhým, který se chová submisivně. Chování těchto vychovatelů předává dítěti negativní vzor. Násilí se pro dítě stane normou neboli jedinou variantou sociálního chování, kterou získá své požadavky a potřeby, tím se tento způsob chování posílí.

⁵¹ Vágnerová, M. str. 39

⁵² Bechyňová, V, str. 119

Také se násilí stává jediným správným naučeným modelem komunikace a řešení konfliktů.

Zkušenosti s násilím a jeho následné učení v dětství velmi ovlivní pozdější plnění partnerské a rodičovské role. „V dospělosti se objevují tendence opakovat totéž, co dělali jejich rodiče, včetně stejných chyb. Děti, které zažily násilí v rodině, si jen těžko utvářejí pozitivní citový vztah k partnerství i k vlastním dětem.“⁵³ Tomuto uzavřenému kruhu se říká cyklus transgeneračního přenosu⁵⁴. (viz příloha č. 1) Děti, které převezmou z původní rodiny násilné vzorce chování, nechápou, že toto jednání není ve shodě s normami většinové společnosti. Jejich naučená agrese je zafixovaná v jejich běžném způsobu chování a komunikace.

Dívky se velmi často ztotožňují s obětí a násilí začnou tolerovat. Opakují stejný vzorec chování a stávají se obětí jejich partnerů. Občanské sdružení ROSA publikuje čísla, která vykreslují rodinu oběti, kde se dozvíme, že ženy, které zažily domácí násilí ve své sekundární rodině, měly v původní rodině v 16 % případů agresivního otce, v 1 % agresivní matku a ve 33 % žily v problémové rodině (největší vliv má rozvedená rodina).

Tabulka 5: Původní rodina oběti, 2009

	počet	v %
násilný, agresivní otec	33	16,8
násilná, agresivní matka	2	1
otec závislost na alkoholu	13	6,6
matka závislost na alkoholu	1	0,5
rozvod v rodině	39	19,9
hádky, problémy	10	5,1
pokus o sebevraždu otec	1	0,5
agresivní děda	1	0,5
celkem problem. Rodin	100	51

Zdroj: Vavroňová, M. str. 9

⁵³ Macková, K. str. 41

⁵⁴ Bechyňová, V. str. 123

Pro další ilustraci přebírání vzorů chování uvádí Simona Pikálková v mezinárodním výzkumu násilí na ženách – České republiky/2003: „Ženy, které uvedly, že jejich otec byl někdy fyzicky agresivní nebo použil fyzické násilí vůči matce, měly až dvakrát vyšší pravděpodobnost zažít násilí ze strany partnera než ty, které odpověděly záporně.“ Toto tvrzení podpořila níže vloženými výzkumnými čísly. Dalším významným faktorem, aby se žena stala obětí domácího násilí, je násilí vůči respondentce matkou či otcem, kdy se pravděpodobnost zvýší až dvakrát.

Tabulka 6: Podíl žen, které zažily násilí v partnerském vztahu v posledních 5 letech, podle toho, zda otec užil násilí vůči matce

Násilí v part. vztahu	Celkem	Násilí otce respondentky vůči matce		
		(Myslím, že) ano	(Myslím, že) ne	otec nebo matka s rodinou nežili
Vyhrožování, že Vám fyzicky ublíží	12	20	11	17
Házení věcí nebo úder předmětem	7	10	6	12
Strkání, pevné sevření, kroucení rukou, tahání za vlasy	11	19	9	18
Facka, kopání, kousání, úder pěstí	13	21	10	21
Škracení, pokus o udušení, utopení, popálení, opaření	2	3	1	3
Nůž nebo pistole	1	2	1	3
Jiné fyzické násilí	1	3	1	3
Vynucený sexuální styk	4	6	3	5
Pokus o vynucený sexuální styk	3	6	2	7
Osahávání	2	4	2	2
Vynucený sex. aktivita s jinou osobou	0	0	0	0
Jiné sexuální násilí	0	0	0	1
Počet respondentek	1980	308	1470	115

Zdroj: Pikálková, S. str. 92

Tabulka 7: Podíl žen, které zažily násilí v partnerském vztahu v posledních 5 letů podle toho, zda otec či matka užili násilí vůči respondentce do věku 16let

Násilí v part. vztahu	Celkem	Násilí otce vůči respondentce		Násilí matky vůči respondentce	
		Ano	Ne	Ano	Ne
Vyhrožování, že Vám fyzicky ublíží	12	17	11	17	12
Házení věcí nebo úder předmětem	7	0	7	12	7
Strkání, pevné sevření, kroucení rukou tahání za vlasy	11	16	11	15	11
Facka, kopání, kousání, úder pěsti	13	18	11	18	12
Škrčení, pokus o udušení, utopení popálení, opaření	2	2	2	4	1
Nůž nebo pistole	1	1	1	4	1
Jiné fyzické násilí	1	2	1	2	1
Vynucený sexuální styk	4	6	3	6	3
Pokus o vynucený sexuální styk	3	6	3	4	3
Osahávání	2	5	2	4	2
Vynucený sex. aktivita s jinou osobou	0	0	0	0	0
Jiné sexuální násilí	0	1	0	0	0
Počet respondentek	1980	303	1577	198	1670

Zdroj: Pikálková, S. str. 94

Chlapci se naopak častěji identifikují s agresorem. Tohoto ztotožnění si můžeme již povšimnout v mateřské škole, kde mohou mít problémy s agresí. Tito chlapci pocházejí ze dvou třetin případů z rodin, kde probíhalo domácí násilí nebo byla rodina popsána jako problematická (rozvod, despotický otec, hádky, alkohol, a tak dále). Samotná zkušenost chlapce s domácím násilím zvyšuje riziko viktimizace až třiapůlkrát. Toto riziko je procentuálně vyšší, pokud je chlapec svědkem násilí vůči matce, než když je násilí použito přímo proti němu. Tyto čísla jsou k dispozici v následujících tabulkách.

Tabulka 8: Původní rodina pachatele

orientační rodina pachatele	počet	v %
násilný, agresivní otec	58	29,6
násilná, agresivní matka	7	3,6
otec závislost na alkoholu	13	6,6
matka závislost na alkoholu	2	1
pokus o sebevraždu otec	3	1,5
hádky, problémy	6	3,1
celkem problem. Rodin	89	45,4

Zdroj: Vavroňová, M. str. 9

Tabulka 9: Násilí otce partnera vůči matce (odpovídaly respondentky)

	čísla v %	počet respondentek
(myslím, že) ano	55	179
(myslím, že) ne	15	1002
otec s rodinou nežil	41	116

Zdroj: Pikálková, S. str. 99

Tabulka 10: Násilí otce partnera vůči synovi (odpovídali respondentky)

	čísla v %	počet respondentek
(myslím, že) ano	48	227
(myslím, že) ne	15	982
otec s rodinou nežil	40	95

Zdroj: Pikálková, S. str. 99

Vybraná část z Tomášova příběhu

Tomášovi se v devíti letech zabil otec, který od jeho narození psychicky i fyzicky týral jeho matku. Tomáš byl jejich konfliktů přítomný od svých 4 let, kdy viděl, jak opilý otec matku bije pěstí, tahá za vlasy a tak dále. V pozdější době začal chodit za školu, kouřit marihuanu a pít alkohol. Také začal být hrubý na své spolužáky a několikrát uhodil svou matku. (celý příběh v příloze číslo 2)

Jinou možností, jak může být ovlivněn přístup dětí k problematice domácího násilí, je pokud se matka snaží-li stále dokola omlouvat agresivní chování otce před dětmi. Děti se tedy nedoví, že chování otce je špatné, že nikdo nemá právo se takto chovat k jiné osobě a jeho chování by se nemělo tolerovat.

Utvořený dětský obraz matky ji vykresluje tak, že ztrácí respekt a úctu. „V jejich očích dává matka otci právo se tak chovat, sílu si ztotožňují s mocí a ten, kdo je silný, může svojí sílu užívat.“⁵⁵ Matka se snaží omlouvat otcovo nesprávné chování, aby si k němu děti zachovali kladný vztah. Takové chování vede k tomu, že děti nemají pocit, že je násilí něco špatného a něco co by se mělo řešit. Nepochopí, proč se mají s matkou odstěhovat od otce, který nic špatného nedělá. V knize „*Studijní materiál o problematice domácího násilí...*“ jsou popsány dva rozhovory mezi sociální pracovníci a dětmi, které ilustrují výše popsanou problematiku.

⁵⁵ Macková, K. str. 44

1. rozhovor - Dítě: „Přál bych si, abychom zůstali doma s tátou“

Pracovnice: „Vždyť jsi sám říkal, že táta mámu bije“

Dítě: „Ano, to je pravda, ale mámě to nevadí, sama říká, že táta to tak nemyslí“

2. rozhovor - Pracovnice: „Proč se tak k mámě chováš? Viděla jsem tě, že si ji uhodila, když ti řekla, že nikam nepůjdeš“

Dítě: „To, ale nic není, táta říkal, že mámě to nevadí a sama jsem viděla, že si to nechá od něj líbit“

5.3.2. Psychická deprivace

Psychickou deprivaci si popíšeme z důvodu toho, že dítě, které je svědkem domácího násilí nemusí mít dostatek podnětů. Matka může být velmi zaneprázdňená naplňováním otcových požadavků, takže nemá dostatek volného času na dítě a na plnění jeho potřeb.

Psychickou deprivaci Langmeier spolu s Matějčkem definovali takto: „Psychická deprivace bývá definována jako psychický stav, vzniklý následkem takových životních situací, kdy subjektu není dána příležitost uspokojovat některé základní psychické potřeby v dostačující míře a po dosti dlouhou dobu.“

Psychickou deprivací viditelně trpí především ústavní děti. Je to u nich dané především tím, že si nemohou vytvořit hluboký citový vztah k jedné osobě, díky absenci malé primární skupiny.

Deprivací však mohou trpět i děti vyrůstající v úplné rodině. Tato rodina nezajišťuje harmonický vývoj a neadekvátně připravuje své potomky na život. Mohou to být rodiny, kde se vyskytuje nadměrné užívání alkoholu, drog, nebo kde se objevují jiné závislosti. Jiným typem rodin, kde nejsou naplněny potřeby dětí, jsou rodiny, kde trpí jeden z rodičů například psychickými obtížemi, nebo rodiče kteří jsou příliš mladí nebo naopak staří. Také je-li rodina po rozvodu či katastrofě a jsou-li děti vychovávány jedním rodičem. Další možností je, když rodiče netráví dostatek času se svými dětmi (například z důvodu přílišné zaměstnanosti a tak dále).

Formy psychické deprivace

První forma psychické deprivace může vzniknout **z důvodu nedostatku podnětů**. Jak již název říká, jde o malé množství podnětů, které působí na dítě v jeho prostředí. Jde o nedostatečnou stimulaci, nedostatek podnětů. Tato situace může nastat v prázdných prostorách bez možnosti vnímat odlišnosti pro rozvoj smyslového vnímání a estetické citění.

Opačný problém, může nastat, když matka zahrnuje svého potomka velkým množstvím podnětů, tedy ho přetěžuje a dochází ke stejnému negativnímu vlivu. Tato forma je nazývána **nepřiměřené množství podnětů**.

Jinou formou deprivace je deprivace, která se projeví především **v procesu integrace vlastního Já**. Tato integrace se rozvine při správném vztahu s matkou, jenž dopomáhá k rozvoji vlastního Já dítěte a formování jeho identity, sebepojetí, sebedůvěry. Tento vztah musí trvat alespoň do tří let věku, „kdy dochází k postupnému vymezování sebe sama.“⁵⁶

Poslední možností, kdy může vzniknout deprivace, je také následek špatného vztahu dítěte s matkou, kdy se matka nedostatečně angažuje, nemá zájem o projevy dítěte a je neschopna přijmout mateřskou roli. Tato forma je **deprivace projevující se v procesu socializace**, kdy se dítěti nerozvíjí tzv. sociální Já a není schopno chápat okolní svět, jeho normy a potřeby. Také není rozvinuta schopnost empatie, intuice a jiné.

Projevy psychické deprivace jsou velmi rozmanité. Jeden ze znaků bývá opoždění intelektového vývoje a řeči. Objevuje se také opožděný psychomotorický vývoj – „zvláště jemná motorika, povrchnost citů, obtíže v sociálním začlenění, neadekvátní sebehodnocení, nedostatek kladných citových vazeb, posunutá hierarchie hodnot.“⁵⁷ Také děti, které byly deprivovány v pozornosti a lásce vychovatelů, mohou mít problémy se soucitem a identifikací s druhými. Dalším znakem deprivovaných dětí je, že mohou být školně nezralé a jejich prospěch je v porovnání s jejich dispozicemi nižší. Tyto projevy mohou být doprovázeny špatnou tělesnou péčí, nepřiměřeným trestáním nebo dokonce týráním.

⁵⁶ Bechyňová, V. str. 87

⁵⁷ *Deprivace a subdeprivace*, [online]

Psychická subdeprivace

Psychická subdeprivace je mírnější varianta deprivace. Subdeprivací mohou trpět jak ústavní děti, tak i děti z úplných rodin. Poměrně vyšší výskyt je u úplných rodin, kde je skutečnost závažná, ale o to hůře identifikovatelná. Takové rodiny nejsou sledovány úřady – péčí o dítě ani zdravotnickým personálem. Navenek vypadají spořádaně, plní své povinnosti velmi dobře. Děti mohou mít materiální zabezpečení nebo vzdělání, ale přes to mohou strádat v jiných oblastech. Subdeprivace, tedy vzniká v případech, kdy matka fyzicky nechybí, ale neposkytuje z jakéhokoli důvodu svému potomkovy potřebnou péči.⁵⁸

V prvních několika letech se mezi matkou a jejím dítětem vytváří vztah – attachment, který pokud je pevný a jistý pomáhá dítěti vytvořit si základ pro lidské projevy, jako jsou zvědavé hledání, prohlížení, zvědavost. Jak je popisováno v knize „*Syndrom CAN a způsob péče o rodinný systém*“: J Bowlby rozdělil tři základní vazby dítěte s matkou, které v patologickém případě mohou vést k subdeprivaci. První vazbou je vazba „jistá“, kdy se vychovatel o projevy svého dítěte zajímá a je mu k dispozici. Dává mu jistotu a odvalu prozkoumávat okolí. Druhou vazbou je vazba „nejistá“ - úzkostná, vzdorující, která se vyskytuje u rodin, kde je primární osoba dítěti nablízku, pečuje o něj a reaguje na jeho signály, ale pak nečekaně tuto vazbu naruší. Dítě si proto „není jisto přítomností a dostupností svých rodičů. Dítě je stále úzkostné, bojí se separace, má tendenci „držet“ se rodičů i fyzicky, hlídá si je, bojí se explodovat prostředím, je plně zaujato starostmi o svou bezpečnost, psychicky je zatíženo strachem ze ztráty rodičů.“⁵⁹ Posledním popisovaným vztahem je, vazba „nejistá“ - úzkostná, vyhýbavá, kdy dítě nemá žádnou důvěru v rodiče. Nikdy mu neposkytli dlouhodobou péči a rychlou odpověď na jeho požadavky. Není zvyklé žít s láskou a podporou druhých. Tento vztah se vytvoří, pokud vychovatel dítě odstrkuje nebo odhání, v nehorších případech pokud matka používá agresivní manipulaci.

Psychická subdeprivace se projevuje navenek vážnou sociální patologií jako je agresivita, alkoholismus, drogy, kriminalita a tak dále. Tyto projevy signalizují velké problémy, které mohou dojít k pozdější asociálnosti, a které jsou výsledkem

⁵⁸ Bechyňová, V. str. 95

⁵⁹ Bechyňová, V. str. 97

citového ochuzení. Dalším rizikem je utvoření životních postojů, také rodičovských a následný přenos nepříznivých vlivů na své potomky.

5.3.3. Posttraumatická stresová porucha

Posttraumatická stresová porucha vzniká po válečných zkušenostech, ale v našem případě, může rovněž nastat. „Traumatizace a vysoká hladina stresu je spojujícím prvkem mezi CAN a PTSD“⁶⁰ (posttraumatic stress disorder). Posttraumatická stresová porucha je reakce na psychické důsledky mimořádných zkušeností.

Projevy jsou: 1. Opakované znovuprožívání traumatizace (například ve snech, vzpomínkách, pocit, že se situace opakuje, pocit úzkosti). 2. Odtazitost, izolace a snížený zájem například o koníčky. 3. „Psychosomatické projevy jako poruchy spánku, iritabilita, poruchy pozornosti, nadměrná živost, projevy zvýšené úlekové reakce.“⁶¹

U dětí dochází po traumatickém zážitku k procesu, který má čtyři fáze. První fáze je akutní vyděšenost, při které nechápou, co se vlastně stalo. Druhá fáze je popření zážitku, která se projevuje například nespavostí, poruchou paměti, strnulostí a podobně. Další období je znovuprožívání zážitku ve snech nebo vzpomínkách. Poslední fází je pochopení příčin toho co se stalo, projevu smutku a tak dále.

5.3.4. Přebírání dospělé role

Matka, která je týrána, nemá moc času na sebe ani na své děti. Nemá sílu poskytovat dětem oporu a řešit s nimi dětské starosti. Naopak, dítě je jediný koho má a proto se mu začne svěřovat a dítě zasvětilo do konfliktů dospělých. Matka předpokládá, že dítě chápe její jednání a situaci, ve které se nacházejí, ale dítě tomu není zcela schopno - díky emocionální a sociální zralosti.

V některých případech se děti dostávají až do role partnera. Matka s nimi řeší problémy, například ohledně bydlení, peněz a dítě má pocit, že může rozhodovat již

⁶⁰ Bechyňová, V. str. 101

⁶¹ Bechyňová, V. str. 103

nad vším. „Nechápu proto, proč by se neměly ujmout i jiných pravomocí, např. hodnocení matčina chování.“⁶²

Vybraná část z Petrova příběhu

Petrův otec přišel o zaměstnání, začal často navštěvovat restaurační zařízení a domů se čím dál častěji vracel pod vlivem alkoholu, který podporoval agresivitu vůči jeho ženě. Petr je chytrý a ochotný mladý chlapec. Velmi své matce pomáhal při konfliktech s otcem, při rozhodování, zda má od něho odejít, a po odstěhování s financemi. Matka si v azylovém domě, kde přibývali, všimla, že se syn začíná více zajímat o to kde byla, kam jde a začíná jí diktovat, co má dělat a třeba i co kupovat. (celý příběh v příloze číslo 3)

5.4. Následky u dětí

Rodinné násilí sebou nese agresivní chování, napjatou atmosféru, bití, pláč matky nebo její útěk, ale také příjezd policie nebo odvoz zraněné matky do nemocnice a podobně. Tyto zkušenosti a zážitky odebírají dětem „emocionální jistotu a pocit vnitřního bezpečí“⁶³

Někteří rodiče si myslí, že jejich dítě útok nevnímá, neví o tom nebo ho nechápe. Opak je pravdou. Dítě vše vnímá, i když neumí mluvit nebo neví jak o problému komunikovat. Dítě, i když incident nevidí, může ho slyšet, nebo alespoň vidět jeho následky, jako jsou modřiny na těle matky, nepořádek v pokoji nebo negativní atmosféra mezi rodiči.

Děti na útok reagují odlišně. Jedno běží do koutku a snaží se myslet na něco jiného. Druhé se snaží chránit svou matku, tím že si stoupne před otce. Další pomáhá matce s ukliděním nepořádku po ataku a jiné si ničeho všimnout nechce. Dělá, že se nic nestalo - tyto děti nemají viditelnou emoci. Říká se tomu ochranná strategie, při které se dítě snaží své pocity potlačit.

Dané reakce, které dítě má, jsou odpovědí na psychickou zátěž, při které je ohrožen vlastní pocit bezpečí a jistoty. Děti se cítí zmatené ve svých pocitech vůči rodičům. Otce mají rádi, ale zároveň se ho bojí. Matku mohou vnímat jako sobě

⁶² Macková, K. str. 43

⁶³ Buskotte, A. str. 87

rovnou a „vztah k ní by se dal popsat jako kombinace mezi hlubokou lítostí, zlostí a zklamáním“⁶⁴.

Domácí násilí má velký dopad na děti, i když nejsou přímou obětí. Bohužel nejsme schopni zcela říci, jak rozsáhlé budou následky. Každé dítě násilí vnímá jinak, je jinak citlivé, jinak staré při incidentu, má jiný charakter, vztah k rodičům, temperament. Dále záleží na typu probíhajícího násilí, na jeho intenzitě a frekvenci. Můžeme mluvit o tom, že každé dítě má jinou odolnost k zátěžovým situacím. Tato obecná míra se nazývá frustrační tolerance. „Je to schopnost vyrovnat se s náročnými životními situacemi a označuje míru zátěže, s níž se člověk dovede bez větších problémů vyrovnat.“⁶⁵

Obecně se udává, že některé týrané děti mohou být zamlklé, působit dezorientovaně a zmateně. Jiné křičí, pláčou, jsou neklidné, úzkostné, mají tedy emoční problémy. Také mohou mít problémy s koncentrací, učením, empatií, rozvíjením normálních vztahů a jsou častěji vývojově opožděné. „Chlapci vykazují spíše problémy, které se kategorizují jako vnější - nepřátelství a agrese. Dívky vykazují spíše vnitřní problémy - deprese a somatické potíže. Může to ale být i naopak.“⁶⁶ Dále se velmi často citově uzavírají. Je to pro ně způsob ochrany před další citovou ztrátou, což může přinést problémy v dospělosti. Rovněž můžeme o těchto dětech říci, že mají poruchy chování a jsou náchylnější k nadměrnému užívání drog, alkoholu a útěkům z domova. Občanské sdružení ROSA dělalo v roce 2008 výzkum následků dětských svědectví násilí v rodině u svých klientek a jejich dětí. Z následující tabulky můžeme vyčíst, že matky své děti popisovaly tak, že nápadně změnilly své chování v 60 %, ve 28 % byly děti více plačtivé, 27 % měly psychosomatické obtíže, ve 25 % více agresivní a tak dále.

⁶⁴ Buskotte, A. str. 91

⁶⁵ Buskotte, A. str. 31

⁶⁶ Hronová, M. str. 19

Tabulka 11: Následky prožitého násilí

	počet	v %
agresivita	25	10,2
verbální agrese	12	4,9
sebevražedné myšlenky	5	2
výrazné zhoršení ve škole	20	8,2
nápadné změny chování	60	24,5
dítě plačtivé, úzkostné	28	11,4
deprese	2	0,8
psychosomatické obtíže	27	11
regrese (pomočování)	12	4,9
sebepoškozování	1	0,4
poruchy příjmu potravy	3	1,2
noční běsy	11	4,5
útoky	1	0,4

Zdroj: Vavroňová, M. str. 21

Vybraná část z Karlova příběhu

Problémy v Karlově rodině se objevily v době, kdy otec přišel o zaměstnání. Za čas byla rodina ve finanční tísní a musela začít rozprodávat majetek. Otec chodil domů často pod vlivem alkoholu a v té době začal psychicky ponižovat a fyzicky napadat matku. Následně matka začala rovněž užívat alkohol ve vyšší míře.

Karel chodil do praktické základní školy. Do školy se nepřipravoval, byl nesoustředěný, chodil velmi často za školu a užíval alkohol a drogy. Později byl na Karla stanoven dohled a ústavní výchova. (celý příběh v příloze číslo 4)

V následujících kapitolách rozdělím vývoj dětí do čtyř kategorií a popíšu následky domácího násilí, které mohou pociťovat děti v jednotlivých věkových kategoriích.

5.4.1. Kojenec a batole

Kojenci a batolata jsou velmi slabí a nemohou se bránit. Tyto děti nemusí chápat co je násilí, ale velmi dobře rozeznávají okolní atmosféru. Když za dítětem, které potřebuje pochovat, přijde matka, která je nervózní, plačtivá a ustrašená, dítě tyto emoce vnímá a přebírá je. „Dítě má v tomto období silnou vazbu na matku a cokoli se děje matce, jako by se dělo samotnému dítěti. Pokud je matka ohrožena,

ohrožení cítí i dítě.“⁶⁷ Své emoce dává najevo pláčem a strach projevuje například vyšším tónem.

Dítě vnímá změny nálad stejně jako pozná hlas pečující osoby, její smích, způsob držení a tak dále. Pocit bezpečí potřebuje pro zdravý růst každé dítě. Ten se naplní rychlou odpovědí matky, která mu dá lásku a péči. Pokud mu tyto základní potřeby nemůže matka naplnit, dochází k psychické deprivaci nebo subdeprivaci. Jak jsem již výše zmínila subdeprivace má za následek asociální chování jako jsou agresivita, alkoholismus, drogy, kriminalita a tak dále.

5.4.2. Předškoláci

Děti ve věku 3-5 let mají pocit, že celý svět se točí okolo nich a rodiče ví na co myslí, jak ošklivé myšlenky mají v hlavě, co udělali a co neudělali. Díky tomu, že jsou centrem dění (středem vesmíru) mají velmi silný pocit, že vše špatné, co se děje mezi rodiči, je jejich vina. Děti si myslí, že otec bije matku za to, že nepomohly s úklidem, mají nepořádek v pokoji, nebo že zlobí. Další pocit, který může cítit předškolák, je strach ze ztráty jednoho nebo obou rodičů. Bojí se, že otce odvedou pryč, nebo že mamince otec ublíží. Také může mít rozporuplné pocity, díky tomu, že má rádo matku, které nemůže pomoci a zároveň má rado otce, který matce ubližuje - za to ho i nenávidí a zároveň se ho bojí.

Násilné chování, které vidí dítě doma, má také vliv v učení se násilnému vzoru chování. Dítě velmi intenzivně vnímá násilí, a když v něm vyrůstá, začne ho vnímat jako normální součást života. Proto se naučí brát násilí jako jediný způsob komunikace a řešení konfliktů.

Jeden z projevů, které může mít traumatizované dítě z násilí, je, že začne více lpět na matce. Také se vrací do již překonaných vývojových období, kdy bylo vše jednodušší. Dítě se může opět pomočovat, začne mít problémy s udržení stolice, začne žvatlat. Mohou častěji plakat, čímž si vydobývají větší péči a pozornost, kterou také upoutávají například zlobením, rozbíjením a ničením.

⁶⁷ Hronová, M. str. 27

5.4.3. Malí školáci

Do kategorie „malí školáci“ se řadí děti od 5 do 9 let, které mohou být po zážitcích s násilím traumatizovány a vystaveny vysokému stresu, neboli mohou trpět posttraumatickou stresovou poruchou. Tato porucha s sebou přináší opakované znovuprožívání traumatizace, například ve snech. S tím jsou spojené i potíže se spánkem. Školáci mohou být odtažiti a izolovat se od okolí.

Také tyto děti ztrácejí jistotu, jsou ostražité a ztrácejí soustředěnost. Z toho vyplývá, že mohou mít zhoršené výsledky ve škole. Z lékařského hlediska, jak jsem již výše vysvětlovala, dochází u dětí, které jsou vystaveny stresu, k atypickému ukládání a blokování zápisu paměti do CNS. Jejich chování mezi vrstevníky a ve škole je hlučné, agresivní, ubližují spolužákům nebo ze sebe dělají „třídního šaška“, čímž zahání svou úzkost. Také se může stát, že se vrátí ve vývoji zpět a začnou si opět cucat prst, objeví se „mokrý postel“ a zadané úkoly jsou pro ně těžší než dříve. Dále si můžeme u těchto dětí povšimnout častých psychosomatických projevů, jako jsou bolesti břicha, hlavy, zvýšená nemocnost bez specifických příčin. Již v tomto nízkém věku mohou trpět sebevražednými pocity.

Stejně jako u předškoláků, tak i v tomto věku se z trvalého pocitu ohrožení „synové násilných otců mohou ztotožnit s obětí, tedy týranou matkou, a jejími postoji nebo naopak za znak mužnosti začnou považovat agresivitu“⁶⁸. V druhém případě se nenaučí úcty a naučí se nepřebírat odpovědnost za své činy a svalovat vinu na druhé lidi. Pokud se bude snažit dosáhnout svého cíle, je velká pravděpodobnost, že k tomu použije naučené násilí. Pokud se ztotožní s obětí, může být submisivní, nenaučit se sebedůvěry a ve škole být terčem šikany.

Vybraná část z Dušanova příběhu

Dušanovi rodiče žili společně osm let, když jeho matka řekla otci, že by se chtěla rozvést. Od té doby se otec začal chovat agresivně. Jednou se jí pokusil škrtnout rukama, jindy zas šňůrou od nabíječky na mobil. Někdy jí „jen“ sprostě nadával. To vše se odehrávalo před jejich synem.

Dušan díky svému vznětlivému až agresivnímu chování ke spolužákům a nesoustředěnosti vystřídal několik mateřských a následně základních škol. Nakonec

⁶⁸ Macková, K. str. 44

s ním byli spokojeni v mateřské škole pro děti se speciálními potřebami a na základní škole pro děti se speciálními poruchami chování. (celý příběh v příloze číslo 5)

5.4.4. Adolescenti

V tomto věku se mohou dále objevovat následky, které jsem již uvedla v předchozích věkových etapách jako je například nespavost, strach, úzkost, poruchy chování, problémy s agresí, kterou zaměřují na spolužáky, matku, zvířata nebo věci. Také mohou být agresivní slovně. Dále si mohou upevňovat naučené chování od násilného rodiče, jako je nepřijímání odpovědnosti za své chování a následné svalování viny a chyb na okolí.

Dále mohou tyto děti trpět vysokou mírou úzkosti, která se může projevit například kousáním nehtů, trháním vlasů. Kromě toho přetrvává porucha pozornosti, pocity vzteku, zmatku, deprese. Dívky mohou mít problémy s příjmem potravy (anorexie, bulimie), problémy s nízkým sebevědomím. Dále se u nich mohou projevit suicidální tendence, sebeobviňování a sebepoškozování.

Jiné projevy chování, které můžeme sledovat, jsou například útěky z domova, porušování pravidel a porušování vytyčených hranic. Adolescenti mají také častěji problémy s nadměrným užíváním drog a alkoholu. V neposlední řadě můžeme pozorovat mezigenerační přenos neboli sociální učení nápodobou, které jsem výše uvedla. Toto naučené chování se může projevit až v dospělém věku při volbě partnera či výchově dětí. U dětí svědků domácího násilí je velké riziko pozdějšího agresivního chování. Někdy se mohou stát oběťmi.⁶⁹

⁶⁹ Tisková zpráva: *Dětská svědectví násilí* [online]

6. Závěr

Většina lidí si pod pojmem dětství představí krásné a bezstarostné vyrůstání malého člověka v dospělou osobu. Představí si dítě, které má kdykoliv možnost jít za matkou či otcem pro pohlázení, útěchu nebo jen úsměv. Dítě, které když se večer bojí, běží k rodičům do ložnice, lehne si mezi ně a s klidným úsměvem usíná. Takové štěstí však nemáme všichni.

Proto jsem se ve své práci snažila přiblížit domácí násilí v rodině a jeho negativní vliv na děti, které násilí přihlížejí. Popsala jsem vlivy násilí a to co k němu může přispět. Bohužel jsem neměla dostatek možností k získání většího množství příběhů, které by tyto negativní vlivy zaznamenávaly v konkrétních rodinách. Při popisování násilí se zabývám ženskými oběťmi, i když samozřejmě vím, že oběti násilí mohou být muži, senioři i zdravotně postižení lidé, ale tyto informace jsem uvedla již v úvodu druhé kapitoly.

Práce potvrdila propojenost vlivů, které mohou vývoj dítěte negativně ovlivnit. Mezi takové vlivy patří problémy v rodině, ve škole, v „partě“ a tak podobně. Dokonce i média mohou působit nepříznivě. Vývoj dítěte tedy není ovlivněn pouze dědičným přenosem nebo výchovou, ale přispívá k němu i okolí a tedy i to, jak se společnost postaví k problému a zda pomůže s řešením.

Jedna z věcí, jak pomoci dětem je, aby si veřejnost laická i odborná všimla problémů, které se u dítěte vyskytují a vnímala tyto problémy za možný následek násilí. Dalším krokem při pomoci je nechat dítě otevřeně hovořit na místě pro dítě bezpečném a důvěřovat mu.

Česká republika, na doporučení OSN členskými státy, vypracovala národní strategii prevence násilí 2008-2018, která má za cíl posílení efektivity boje proti násilí na dětech. Tato strategie je podpořena kampaní „Stop násilí na dětech“, která se snaží o jeho prevenci a zvýšení povědomí veřejnosti o existenci násilí na dětech. Další organizace, které se snaží pomáhat obětem domácího násilí, jsou například občanské sdružení Acorus, občanské sdružení ROSA, Dětská krizová linka, Nadace Naše dítě a jiné.

Občanské sdružení Acorus nabízí pomoc osobám ohroženým domácím násilím v překonání nepříznivé sociální situace. Službu poskytují pomocí azylového domu,

krizové pomoci a odborného sociálního poradenství. Prostřednictvím těchto služeb se snaží podpořit začlenění žen zpět do života bez násilí.

Občanské sdružení Rosa se pokoušejí pomoci ženám – obětem domácího násilí a jejich dětem. Zaměřují se na samotné ženy, děti, ale také se snaží o prevenci a o zlepšení systému pomoci týraným ženám. Prostředky, které využívají jsou například odborné specializované poradenství, krizová intervence, sociálně-terapeutické poradenství, poskytování azylového bydlení s utajenou adresou a telefonická krizová pomoc.

Jiné občanské sdružení, které pomáhá obětem násilí, je Dětské krizové centrum. Toto sdružení se snaží o prevenci v oblasti týraných, zneužívaných a zanedbávaných dětí, neboli syndromu CAN, prostřednictvím přednášek probíhajících ve školách i před odbornou veřejností jako jsou pedagogové, lékaři, sociální pracovníci, kriminalisté a podobně. Další cíle, které občanské sdružení naplňuje jsou v oblasti diagnostiky, terapie. Tyto cíle naplňují pomocí sociálních služeb jako je krizová pomoc, sociálně aktivizační služba pro rodiny s dětmi a telefonická krizová linka.

Nadace naše dítě se snaží pomoci týraným, zneužívaným, handicapovaným, ohroženým a opuštěným dětem. Její pomoc spočívá ve finanční podpoře, osvětové činnosti a ve snaze o legislativní změny.

V průběhu psaní práce jsem se setkala s následnou terapií dětí, které jsou postiženy domácím násilím. Tato terapie nabízí další úhel pohledu na problém domácího násilí v rodině. Proto si myslím, že by rozvoj a rozbor terapie dětí, mohl být další příležitostí k hlubšímu zkoumání této oblasti sociální práce.

Seznam literatury:

BOB, P. *Sborník příspěvků z Mezinárodního semináře, Praha, 2009*

BECHYŇOVÁ, V.; BUBLEOVÁ, V. *Syndrom CAN a způsob péče o rodinný systém*. Praha: Ireas, 2007. ISBN 978-80-86684-47-5.

BEDNÁŘOVÁ, Z. *Vzdělávání pracovníků sociální sféry. ACORUS*

BUSKOTTE, A. *Z pekla ven*. Cpress, 2007. ISBN 978-80-251-1786-6

ČÍRTKOVÁ, L. *Domácí násilí*, [online]. *Bílý kruh bezpečí*. [cit. 2010-10-09]. Dostupné z: <http://bkb.juristic.cz/174587/old>

Deprivace a subdeprivace, [online]. *Zrcadlo. Blogspot. Com*. [cit. 2010-01-05]. Dostupné z: <http://zrcadlo.blogspot.com/2008/06/deprivace-subdeprivace.html>

Domácí násilí, [online]. *Bílý kruh bezpečí* [cit. 2010-05-25]. Dostupné z: <http://www.domacinasili.cz/cz/redakce/domaci-nasili/r69>

Fáze domácího násilí, [online]. *Magdalenium*. [cit. 2010-07-20]. Dostupné z: <http://www.magdalenium.cz/index.php?nid=4875&lid=CZ&oid=643226>

HRONOVÁ, M.; MARVANOVÁ-VARGOVÁ, B. a kol. *Dětská svědectví násilí*, Rosa, 2008

HRONOVÁ, M. *Tátové a mámy. Hraňte své děti před násilím*. Rosa. 2007

HUBÁČKOVÁ, J. *Syndrom CAN-charakteristika*. [online]. *NICM*. [cit. 2010-07-25]. Dostupné z: <http://www.icm.cz/syndrom-can-charakteristika>

Informace o domácím násilí [online]. *Acorus*, [cit. 2010-05-25]. Dostupné z: <http://www.acorus.cz/cz/informace-o-domacim-nasili.html>

KOUDELKOVÁ, A. *Psychologické otázky delikvence*. Victoria Publishing. 1995. ISBN 80-7187-022-6

Listina základních práv a svobod [online]. 1992. [cit. 2010-02-05]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>

MACKOVÁ, K.; BEDNÁŘOVÁ, Z.; PROKEŠOVÁ, H. *Studijní materiál o problematice domácího násilí pro pracovnice a pracovníky orgánů sociálně-právní ochrany dětí*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2006. ISBN 80-86878-50-3

MAŠÁT, V. *Učební materiál*

PIKÁLKOVÁ, S. *Mezinárodní výzkum násilí na ženách, Česká republika/2003*, Sociologický ústav AV ČR, 2004.

POPP, T. *Ženy - postavení ve společnosti, domácí násilí* [online]. *E-polis.cz*, [cit. 2010-05-01]. Dostupné z: <http://www.e-polis.cz/nezarazene-clanky/40-zeny-postaveni-ve-spolecnostidomaci-nasili.html>

Tisková zpráva: Dětská svědectví násilí [online]. *Rosa*, [cit. 2011-03-15]. Dostupné z: <http://www.rosa-os.cz/o-nas/informace-pro-tisk/>

TOMEŠOVÁ, M. *...A muž ti vládnout bude*. Ikar, 2007. ISBN 978-80-249-0900-4

Trestní zákon [online]. *Business center*. [cit. 2010-04-20]. Dostupné z: http://business.center.cz/business/pravo/zakony/trestni_zakon/

VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2004 ISBN: 80-7178-802-3

VANÍČKOVÁ, E. *Deklarace práv dítěte*. [online]. Informační centrum vlády ČR, [cit. 2010-11-12]. Dostupný z: <http://icv.vlada.cz/cz/tema/deklarace-prav-ditete-63749/tmplid-560/>

VAVROŇOVÁ, M.; HRONOVÁ, M. *Domácí násilí, sociologická sonda klientek o.s. ROSA*, ROSA, 2009

Všeobecné deklarace lidských práv [online]. 1948 [cit. 2010-02-05]. Dostupné z: <http://spcp.prf.cuni.cz/dokument/de01-48.htm>

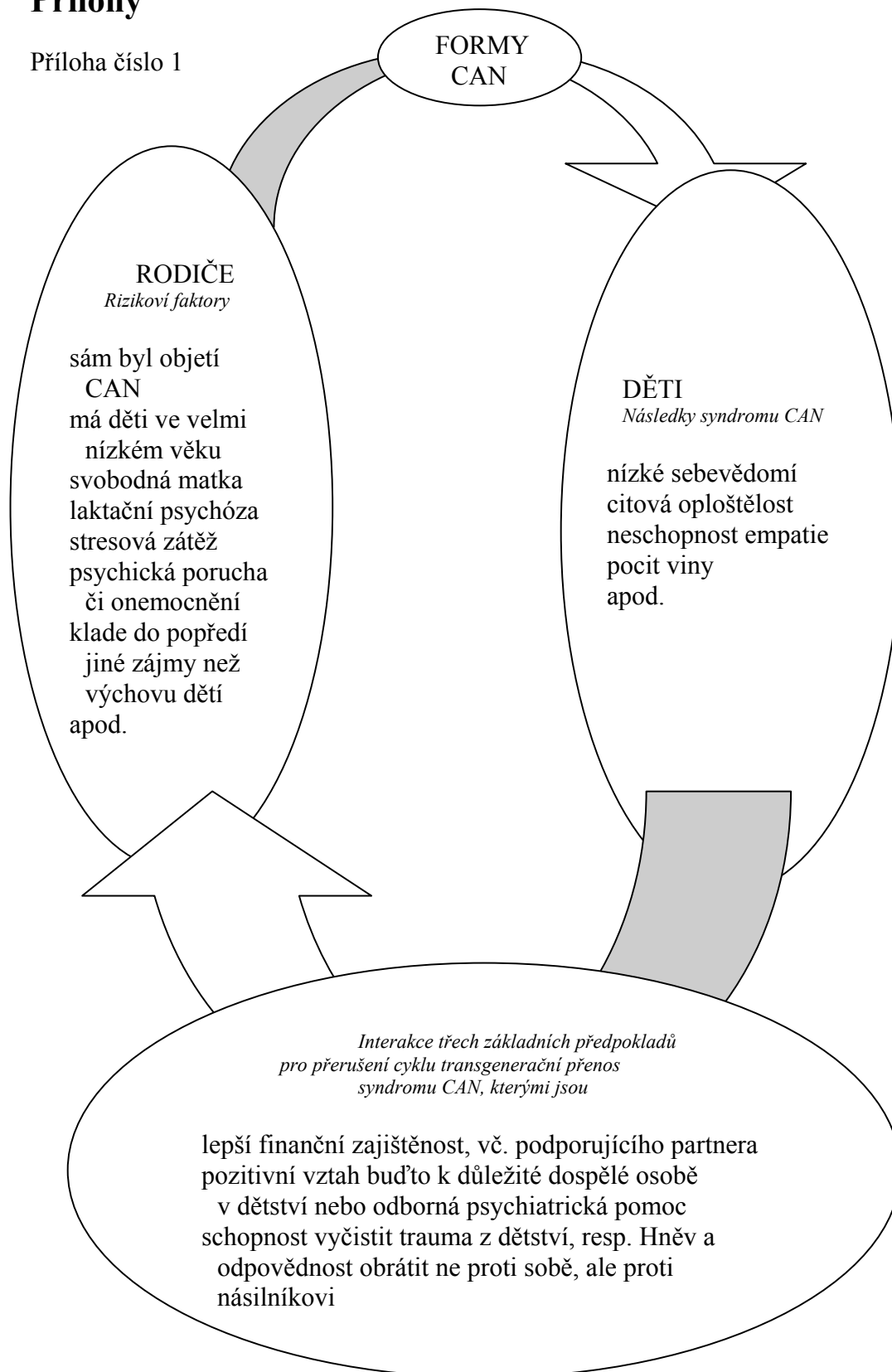
Znaky, že děti mají problémy [online]. *Stop násilí.cz*, [cit. 2010-04-25]. Dostupné z: <http://www.stopnasili.cz/verejnost/dn-pro-pedagogy-a-vychovne-poradce-zs/znaky-ze-deti-maji-problemy.html>

Věstník ministerstva zdravotnictví [online]. *Ministerstvo zdravotnictví České republiky*. 2008 [cit. 2010-02-05]. Dostupné z:
http://mzcr.cz/Legislativa/dokumenty/vestnik_3610_1774_11.html

Věstník vlády pro orgány krajů a orgány obcí [online]. *Ministerstvo vnitra České republiky*. [cit. 2010-06-11]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/vestnik-vlady-pro-organy-kraju-a-organy-obci-rok-2008.aspx>

Přílohy

Příloha číslo 1

Příběh Tomáše

Matka pracuje jako prodavačka a v zaměstnání bývá často přes čas a to i o víkendu. Otec se v Tomášových devíti letech pokusil o sebevraždu, a proto je financování rodiny jen na matce, která se o syna zajímá jak to jen jde. Na třídní schůzky chodí pravidelně. Zapsala svého syna do několika kroužků, například do houslí.

Manželství jeho rodičů nebylo harmonické. Jak matka uvádí, její manžel byl „někdy hrubý“, což znamenalo, že ji často nadával a jednou až dvakrát týdně jí bil. Většinou když se vrátil z hospody. V opilosti ji manžel urážel, hrubě mlátil pěstí do břicha nebo do zad. Například proto, že ho neobsluhovala dost rychle, nedosolila polévku nebo nepřišla včas z práce. Svědkem jejich „hádek“ byl syn určitě ve svých čtyřech letech, dřív si to matka nemůže uvědomit. Hádky probíhaly například takto: Ona před ním utíkala do dětského pokoje, ze kterého jí tahal za vlasy a následně bil. Malý Tomáš se před otcem zamykal na toaletě. A když byl starší, tak se začal otcí stavět a chránit matku, díky tomu se spolu i několikrát poprali. Nejzúřivější byl otec, když mu matka oznámila, že se s ním chce nechat rozvést. Tehdy začal vyhrožovat, že zabije ji, Tomáše a nakonec sebe. Tuto hrozbu splnil našťastí pouze z jedné třetiny - sebevraždou.

Před tím, než začal chodit za školu, byl Tomáš jeden z nejlepších žáků ve třídě. Jeho záškoláctví začalo nabírat obřích rozměrů. Nikdo nevěděl co dělá a kde je. Začal být hrubý. Ve škole na spolužáky a doma na matku, kterou fyzicky napadl. Jedou nebo dvakrát jí dal facku a nadával jí. Naposledy kvůli tomu, že chtěla, aby si umyl boty. Začal kouřit marihuanu a pít alkohol.

Příběh Petra

Matka Eva si vzala Petra po krátké známosti a záhy založili rodinu, která vydržela sedmnáct let. Petr byl ze začátku vztahu milí a pozorný. Po narození jejich prvního syna Petra se však změnil. Začal chodit častěji do hospody a se zvýšenou hladinou alkoholu v krvi byl agresivnější. Díky jeho alkoholismu a ztrátě zaměstnání byla situace čím dál tím víc nesnesitelnější. Eva ho musela živit, platit za něj dluhy a jediný, na koho se mohla obrátit pro radu a pochopení, byl její syn.

Rozhodnutí Evy, že se odstěhuje, přišlo, když začal být agresivní i na jejich staršího syna Petra. Také se dověděla, že by mohla být trestně stíhána i ona, za to že situaci neřeší a nechává své děti v takovém prostředí. Proto se rozhodla, že se s dětmi přestěhuje do azylového domu.

Petr je velmi chytrý a ochotný chlapec. Ve škole nemá problémy a nosí domů dobré známky, stejně jako jeho mladší bratr. Studuje na osmiletém gymnáziu. Matce velmi pomáhá, také jí přemluvil k tomu, aby od otce odešla.

Při nástupu do azylového domu musel začít pomáhat s financemi, a proto začal chodit na brigády o víkendech a někdy i v týdnu. Díky tomu, že věděl o rodinných problémech, byl velmi ochotný a nebyly s ním problémy. Postupem času si však matka začala stěžovat u sociální pracovnice azylového domu na to, že jí Petr začíná kontrolovat, říkat kam může jít a kam nikoli. Vyptává se, kde byla a s kým. Také jí několikrát vynadal, že si něco koupila na sebe nebo do domácnosti. Říkal, že to jsou i jeho peníze a proto má právo určit co se za ně bude kupovat.

Příběh Karla

Rodiče Karla nebyli oddáni, ale žili spolu a měli dvě děti. Matka vyrůstala v pěstounské péči a otec v dětském domově. Otec se o rodinu staral a finančně zabezpečoval, jeho zaměstnání bylo izolatér střech. Bohužel, když syn Karel nastupoval do základní školy, přišel o práci a začal navštěvovat restaurační zařízení a chodit domů pod vlivem alkoholu. Finanční situace rodiny se zhoršovala až do té míry, že musela rozprodávat majetek.

V té době začal otec matku psychicky ponižovat a fyzicky napadat. Těmito útokům byly někdy přítomny i děti. V roce 1999 se matka předávkovala ibuprofenem, následně začala užívat alkohol a byla několikrát hospitalizovaná v PL Bohnice. Důvodem byl její alkoholismus a deprese.

Soužití rodiny skončilo posledním útokem otce na matku roku 2004, kdy jí kopal, bil pěstí a ona musela zavolat policii. Díky tomu byla hospitalizována v nemocnici a následně na něj podala trestní oznámení.

Karel je v osmé třídě praktické školy, kde mu nabídli, aby docházel do programu PRE (resocializační pomoc). Do školy moc často nechodí, měl 241 zameškaných hodin. Nepřipravuje se, nenosí pomůcky, nesoustředí se a chodí špinavý a zanedbaný. Jeho chování je roztěkané. Pravděpodobně bere drogy a alkohol. Paní učitelka řekla, že je velmi často „mimo“.

Následně začal chodit k psychologu. Kladné změny se dostavily, ale bohužel jen na pár měsíců. V následujícím roce byl stanoven dohled a ústavní výchova a poté nastoupil do Stacionáře Ke Karlovu pro adolescenty, kam ambulantně dochází.

Jeho sestra Barbora je velmi šikovná, do školy chodí pravidelně. Bohužel někdy je také špinavá a neupravená. Je nadprůměrně inteligentní, ale její prospěch tomu nenasvědčuje. V roce 2006 byla umístěna do péče Fondu ohrožených dětí Klokánek. Po roce si jí matka opět brala domů na návštěvy a následně ji úřady svěřily opět do péče matky, která si našla samostatné bydlení a práci.

Příběh Dušana

Dušan se narodil do úplné rodiny. Jeho matka Jana se narodila 5. května roku 1975 a vystudovala střední školu s maturitou. Otec Mirek se narodil 27. května roku 1962 a je vyučený. Jejich manželství začalo roku 1998. Před tím žili asi rok společně v bytě, který měli díky manželově práci. Necelý rok na to se jim narodil malý Dušan. Jejich manželství fungovalo velmi dobře - kromě menších neshod a lásce pana Mirka k alkoholu.

První neadekvátní chování zaznamenala paní Jana roku 2003, kdy jí Mirek psychickým nátlakem donutil jít na potrat i přesto, že se na dalšího potomka moc těšila a Dušan se těšil na sourozence. Paní Jana se roku 2006 rozhodla požádat o rozvod, jak uvádí „Už ani neví proč“. A od té doby se chování pana Mirka změnilo. Začal chodit domu opilý a začala se stupňovat jeho agrese. Jednou se pokusil paní Janu škrtit rukama, jindy zas šňůrou od nabíječky na mobil i před jejich synem Dušanem. Jindy jí „jen“ sprostě nadával.

Jak paní Jana uváděla, bála se pokaždé, když ho slyšela v noci přicházet domů a třískat s nádobím, dveřmi a tak dále. Začala se klepat a děsila se toho, co může následovat, ale hlavní obava byla o jejího syna.

Poslední útok, než se na půl roku odstěhovali, probíhal tak, že pan Mirek přišel domů a bezdůvodně se vrhl na manželku se slovy „Dnes tě zabiju, ty ...“ a začal ji škrtit. Tento útok se stal před Dušanem, který běhal po susedech a sháněl pomoc. Nakonec přijela policie, která manžela na pár hodinu odvezla a následně propustila. Když po incidentu paní Jana ukládala syna do postele, ptal se jí, proč si tatínka nenechal na policii, že se bojí, aby jí neublížil.

Dušan se narodil po klidném těhotenství asi o čtrnáct dnů dříve. Jeho vývoj probíhal zcela normálně. Jíst se například naučil kolem dvou let, písmena dokázal rozeznat již ve čtyřech letech. Když nastoupil do školy, uměl jako jediné dítě přečíst zadání. Ale na druhou stranu mu až do dnešního dne dělá problémy si dojít samostatně na toaletu - stále čeká na popud matky. A také má problémy se zavazováním tkaniček.

Díky jeho vznětlivému chování museli vystřídat několik školek. Ze škol ho vyhodili za agresivní chování k dětem. Poslední školkou, která s ním pracovala až do nástupu do školy, byla mateřská škola pro děti se speciálními potřebami. V této školce si ho však chválili, protože byl velmi ochotný pomáhat slabším dětem. Do první třídy nastoupil na základní školu, ze které ho matka vzala asi po dvanácti dnech, protože ho chtěli vyhodit z družiny pro agresivní chování vůči spolužákům. Dušana umístila do základní školy pro děti se speciálními poruchami chování na Zlíchově. V této škole, kam chodí do třetí třídy, má samé jedničky a chování se mu zde zlepšovalo do té doby, než se přestěhovali do azylového domu.